

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EVROPSKÉ INTEGRACE

Vnější obchodní vztahy Evropské unie
EU External Trade Relations

Student: Adam Škáva

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.

Ostrava 2010

Zadání bakalářské práce

Student:

Adam Škáva

Studijní program:

B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor:

6210R004 Eurospráva

Specializace:

00 Eurospráva

Téma:

Vnější obchodní vztahy Evropské unie
EU External Trade Relations

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Institucionální rámec pro obchodní vztahy EU se třetími zeměmi
 3. Ekonomická charakteristika zemí skupiny BRIC
 4. Obchodní vztahy EU se skupinou BRIC
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

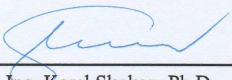
- CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.
FOJTÍKOVÁ, L. *Společná obchodní politika Evropské unie*. 1. vyd. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2006. 130 s. ISBN 80-248-1076-X.
LEBIEDZIK, M.; MAJEROVÁ, I.; NEZVAL, P. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. 280 s. ISBN 978-80-251-1498-8.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

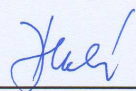
Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Lenka Fojtíková, Ph.D.**

Datum zadání: 20.11.2009

Datum odevzdání: 07.05.2010

doc. Ing. Karel Skokan, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Vnější obchodní vztahy Evropské unie* vypracoval samostatně pod vedením doc. Ing. Lenky Fojtíkové, Ph.D. a uvedl jsem v seznamu použité literatury všechny literární a internetové zdroje.

V Ostravě dne 7. května 2010

podpis autora

Obsah

Úvod	6
1 Institucionální rámec pro obchodní vztahy EU se třetími zeměmi	8
1.1 Vznik a vývoj společné obchodní politiky	8
1.2 Cíle a principy společné obchodní politiky	10
1.3 Nástroje společné obchodní politiky	11
1.3.1 Autonomní obchodní politika.....	12
1.3.2 Smluvní obchodní politika	13
1.3.2.1 Preferenční systém EU.....	14
1.4 Právní předpoklady společné obchodní politiky po přijetí Lisabonské smlouvy.....	15
1.5 Závěry vyplývající z významu společné obchodní politiky	17
2 Ekonomická charakteristika zemí skupiny BRIC	18
2.1 Postavení BRIC ve světové ekonomice.....	18
2.2 Brazílie.....	20
2.2.1 Mezníky ve vývoji brazilské ekonomiky	20
2.2.2 Postavení Brazílie ve světové ekonomice	23
2.3 Rusko	24
2.3.1 Mezníky ve vývoji ruské ekonomiky	25
2.3.2 Postavení Ruska ve světové ekonomice	26
2.4 Indie	27
2.4.1 Mezníky ve vývoji indické ekonomiky	28
2.4.2 Postavení Indie ve světové ekonomice.....	29
2.5 Čína.....	30
2.5.1 Mezníky ve vývoji čínské ekonomiky	31
2.5.2 Postavení Číny ve světové ekonomice	33
2.6 Shrnutí charakteristiky BRIC	34
3 Obchodní vztahy EU se skupinou BRIC.....	35
3.1 Obchodní vztahy EU a Brazílie	35
3.1.1 Obchodní výměna EU s Brazílií.....	36
3.2 Obchodní vztahy EU a Ruska.....	39
3.2.1 Obchodní výměna EU s Ruskem	40
3.3 Obchodní vztahy EU a Indie	43

3.3.1	Obchodní výměna EU s Indií	44
3.4	Obchodní vztahy EU a Číny	47
3.4.1	Obchodní výměna EU s Čínou	47
3.5	Zhodnocení obchodní výměny EU se skupinou BRIC.....	51
Závěr.....		52
Seznam použité literatury		55
Seznam zkratk		
Seznam příloh		

Úvod

Od svých prehistorických počátků prošel obchod významným vývojem. Se vznikem komunikace a s rozmachem řemesel se objevila první forma obchodu – tzv. barter (výměna zboží za zboží). Ostatně tato forma obchodu je dodnes stále užívána v některých chudších částech světa. V moderním a rozvinutém světě vývoj obchodu zašel mnohem dál. Byl objeven univerzální platební instrument – peníze, jako ukazatel hodnoty zboží a služeb. V průběhu historie se objevily různé názory a myšlenkové proudy, které přistupovaly k obchodu dle své filozofie. V současnosti, s rozvojem mezinárodních organizací, byly zavedeny i obecné principy a pravidla upravující obchodní vztahy a přijaty právní závazky, které je vymáhají.

Soudobá podoba obchodních vztahů je silně ovlivňována autonomními opatřeními ze strany jednotlivých států (např. cla, kvóty, licence, technické normy atd.). Tyto překážky se snaží odbourávat celá řada dvoustranných dohod mezi jednotlivými státy, ale i řada mnohostranných dohod. Nad dodržováním těchto dohod dohlíží mezinárodní organizace tvořené samostatnými státy. K enormnímu rozvoji obchodních vztahů a obchodu obecně došlo právě v posledním století pod vlivem nových výrobních technologií, zvyšování kvality práce, dopravní technologie, liberalizace obchodu apod.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřil na společnou obchodní politiku Evropské unie, se zaměřením na obchodní vztahy mezi EU a zeměmi skupiny BRIC (Brazílie, Rusko, Indie a Čína). Toto téma jsem si vybral, protože v posledních letech se o zemích BRIC hovoří jako o čtyřech nejperspektivnějších ekonomikách, coby přispěvatelů světového hospodářského růstu. Podle předpovědí předních světových analytiků, by hospodářský růst těchto zemí měl překonat současné dominantní ekonomiky, včetně EU.

BRIC je akronymem pro čtyři ekonomicky nejdynamičtější země na světě. Tato zkratka byla poprvé použita ekonomickým analytikem Jimem O’Neilem, pracujícím pro banku Goldman Sachs, v roce 2001. Samotná zkratka je složenina z počátečních písmen těchto čtyř zemí, a to Brazílie, Ruska, Indie a Číny (z angl. **B**rasil, **R**ussia, **I**ndia, **C**hina). Podle predikcí banky Goldman Sachs bude vývoj zemí skupin BRIC dynamický do té míry, že v roce 2050 jejich ekonomiky převýší současné nejbohatší země světa (Evropskou unii, Japonsko a Spojené státy americké). Na druhou stranu BRIC netvoří žádnou organizaci, či

ekonomický blok nebo jinou formu obchodního sdružení. Nicméně představitelé těchto zemí hovoří o vytvoření jakési aliance, aby mohli využít svůj potenciál z rostoucí hospodářské moci a převést tuto moc do sféry politického vlivu.

Cílem této bakalářské práce je představit skupinu BRIC, analyzovat její obchodní vztahy s EU a navrhnout oblasti další vzájemné spolupráce.

Práce je tematicky rozdělena do tří dílčích kapitol. První kapitola je věnována popisu společné obchodní politiky Evropské unie, jako hlavního institucionálního nástroje určujícího rámec pro obchod Společenství se třetími zeměmi. Rovněž je zde vytyčen stručný vývoj této politiky, její cíle a principy, nástroje a v neposlední řadě i změny související s přijetím Lisabonské smlouvy. Ekonomická charakteristika zemí skupiny BRIC je obsahem druhé kapitoly. Část pozornosti této kapitoly je upřena na postavení skupiny BRIC ve světové ekonomice jako celku. Avšak zároveň analyzuje postavení zemí, tvořících tuto skupinu, ve světové ekonomice jednotlivě. Třetí a poslední kapitola se zabývá obchodní výměnou mezi Evropskou unií a zeměmi skupiny BRIC. Z důvodu absence jakékoliv právní subjektivity skupiny BRIC, je obchod s Evropskou unií prezentován pouze v rámci bilaterální výměny mezi Evropskou unií a jednotlivými zeměmi skupiny.

K použitým metodám při zpracování této práce patří analýza dat a informací z odborné literatury a dostupných informačních zdrojů a následná syntéza získaných poznatků. K charakteristice a komparaci jednotlivých zemí skupiny BRIC v oblasti obchodní výměny je využito informací podle metodiky Generálního ředitelství pro obchod Evropské unie a Evropského statistického úřadu.

1 Institucionální rámec pro obchodní vztahy EU se třetími zeměmi

Obchod v rámci Evropské unie (EU) může být uplatňován ve dvou úrovních, přičemž každá má jiný právní a institucionální rámec. První úroveň se týká obchodu realizovaného prostřednictvím jednotného vnitřního trhu (JVT) mezi 27 členskými zeměmi (tzv. intrakomunitární obchod), který je regulován politikou na ochranu hospodářské soutěže. Druhá úroveň zahrnuje obchodní vztahy probíhající mezi členskými zeměmi EU s nečlenskými zeměmi EU označovaných jako „třetí země“ (tzv. extrakomunitární obchod). V tomto případě jsou obchodní vztahy regulovány společnou obchodní politikou. Je tedy na místě nezaměňovat pojem „společná obchodní politika“ jako jediný rámec provádění celé obchodní politiky EU. Společná obchodní politika je zaměřena pouze na realizaci extrakomunitárního obchodu (Fojtíková a Lebiezlik, 2008).

1.1 Vznik a vývoj společné obchodní politiky

Společná obchodní politika je uskutečňována již od konce 50. let 20. století¹. Za svou více jak 50letou historii prošla několika etapami vývoje (Fojtíková, 2006):

1. **První etapa** společné obchodní politiky začíná v roce 1957 podpisem Římské smlouvy šesticí zakládajících zemí, konkrétně Belgií, Nizozemskem, Lucemburskem, Itálií, Francií a Německem, čímž bylo vytvořeno Evropské hospodářské společenství (EHS). Signatářské státy se podle této smlouvy zavázaly rozvíjet obchodní spolupráci na úrovni celní unie. Důvodem pro vytvoření celní unie byl vzrůstající náskok Spojených států amerických (USA) jako hráče ve světové ekonomice. Zakládající šestice zemí tudíž pociťovala nutnost postavit se americké konkurenci a ochránit domácí producenty. Vytvoření celní unie tak bylo považováno za základ jak této události čelit. Její zavedení v praxi znamenalo, že mezi členskými zeměmi byla odstraněna cla a jiné překážky bránící volnému pohybu zboží. Z členských států se stalo jednotné celní území s jednotnou celní a obchodní politikou uplatňovanou vůči nečlenským zemím. Byl vytvořen jednotný celní sazebník a sjednocena pravidla pro uplatňování ochranných opatření vůči třetím zemím stejně jako pravidla určující

¹ Společná obchodní politika byla vymezena při podpisu Římské smlouvy (1957). Do vytvoření celní unie v roce 1968 byla společná obchodní politika realizována šesticí zakládajících zemí. Po tomto datu přešla kompetence nad vykonáváním této politiky na nadstátní orgány Unie (tehdy Společenství).

preferenční zacházení s obchodními partnery. Budování celní unie bylo dokončeno v roce 1968. Od 1. ledna 1969 přešly kompetence členských států v oblasti zahraničně obchodní politiky na nadnárodní orgány Evropských společenství (ES), čímž byl položen stavební kámen k vytvoření společného trhu.

2. **Druhá etapa** se vyznačuje budováním společného trhu, v rámci něhož mělo dojít nejen k volnému pohybu zboží, ale i služeb, osob a kapitálu. Právě zavedení společného trhu by zařadilo ES do vyššího stupně ekonomické integrace. I když myšlenka vytvoření společného trhu byla zahrnuta již v Římské smlouvě (1957), tak skutečná realizace společného trhu se podařila až s přijetím Jednotného evropského aktu (1986), který počítal s vytvořením jednotného vnitřního trhu do konce roku 1992. Hlavním cílem JVT bylo odstranit překážky, které bránily obchodu mezi členskými zeměmi, ale také posílení vzájemné konkurenceschopnosti. ES se v této etapě musela přizpůsobovat různým změnám a impulsům, působícím jak zvenku, tak zevnitř (např. dynamický ekonomický růst některých asijských zemí, nové požadavky rozvojových zemí, plnění závazků vyplývajících z uzavřených mezinárodních dohod a v neposlední řadě i rozšíření ES o nové členy, jejichž národní zájmy se staly zájmy celého Společenství).
3. **Za další etapu** vývoje společné obchodní politiky můžeme označit 90. léta 20. století. V této době procházela Evropa výraznou politickou změnou – sjednocením Německa, rozpadem Československa, Sovětského svazu a Jugoslávie. Výraznou roli v tomto „politicko-transformačním“ procesu sehrálo zhroucení socialistických režimů ve Střední a Východní Evropě. Mnohé ze států bývalého východního bloku podepsalo asociační dohody s EU, čímž započala éra liberální obchodní politiky EU vůči těmto zemím, mezi něž patřila i Česká republika. Konec 90. let 20. století také přinesl změny v oblasti měnové spolupráce, kdy byla přijata jednotná měna euro. Tímto získaly orgány EU do rukou významný nástroj jak posílit postavení EU ve světovém obchodě. EU se tímto posunula v ekonomické integraci o stupeň výš.
4. **Současná fáze vývoje** společné obchodní politiky se utváří pod vlivem přicházejících událostí. Za hlavní faktory lze označit v pořadí již páté a šesté rozšíření EU o dvanáct nových členských států a závazky, které vyplývají pro EU v rámci jednání ministerské

konference členských států Světové obchodní organizace (WTO), která se uskutečnila v Dauhá (Katar) v roce 2001².

1.2 Cíle a principy společné obchodní politiky

Cílem společné obchodní politiky je přispět ve společném zájmu všech zemí EU k:

- harmonickému rozvoji světového obchodu,
- podstatnému odstranění omezení mezinárodního obchodu a
- snižování celních překážek.

Za takový neutajovaný cíl společné obchodní politiky se považuje ochrana vnitřního trhu EU před dravou konkurencí, která využívá dumpingových a subvencovaných dovozů. Ale zároveň k tomuto cíli můžeme přiřadit i usnadnění přístupu domácích producentů a vývozců na zahraniční trhy třetích zemí a tím pádem i prosazení zájmů členských zemí EU v mezinárodním obchodě (Kučerová, 2006).

EU k úspěšnému dosažení těchto cílů napomáhají přijaté nástroje společné obchodní politiky (viz kap. 1.4), ale také obchodně politické strategie. V současnosti se EU řídí strategií „Globální Evropa – konkurenceschopnost na světovém trhu“ (2005). Tato strategie byla schválena na období 2006 – 2010 a zaměřuje se na:

- liberalizaci podmínek mezinárodního obchodu, snaží se otevřít nejen vnitřní trh EU, ale i trhy třetích zemí. Pro úspěšné dokončení tohoto cíle je nutné uzavření jednání o volném obchodu v rámci WTO započatého v roce 2001 v Dauhá;
- zavedení nové tzv. „Market Access Strategy“, která umožní zejména malým a středním podnikům v přístupu na zahraniční trhy;
- revizi nástrojů na ochranu obchodu (TDI), které zlepší přístup na trh EU;
- novou strategii vůči Číně,
- lepší vymahatelnosti práv k duševnímu vlastnictví.

² Konference v Dauhá nebyla dosud úspěšně zakončena jakoukoliv závaznou formou pro její účastníky. Jednání v rámci WTO stále ještě probíhají.

Společné principy obchodní politiky se uplatňují v těchto oblastech (Kaňa, 2007):

- Členské země se musí držet společného celního sazebníku.
- Uzavírání zahraničních obchodních dohod je pouze v kompetenci Evropské komise, která vystupuje jménem celé EU, tudíž všech členských zemí, a má v kompetenci tyto dohody uzavírat, jelikož tuto pravomoc na ni převedly jednotlivé členské státy.
- Komise má rovněž pravomoc využívat nástrojů k liberalizaci obchodu vůči třetím zemím včetně uzavírání preferenčních dohod s rozvojovými zeměmi.
- Pokud to není v rozporu se zásadami společné obchodní politiky, mohou si jednotlivé státy uskutečňovat vývoz do třetích zemí zcela volně.
- V rámci ochrany proti dumpingovým a subvencovaným dovozům postupuje EU na základě pravidel schválených Všeobecnou dohodou o clech a obchodu (GATT)/WTO.

1.3 Nástroje společné obchodní politiky

Evropská unie používá v rámci uskutečňování společné obchodní politiky nástroje obchodní politiky. Tyto nástroje můžeme rozčlenit (Cihelková, 2003):

- podle cíle použitého nástroje a
- podle subjektu přijímajícího opatření.

Podle cíle použitého nástroje jde o:

- omezení tarifní – cla a dávky s rovnocenným účinkem,
- omezení kvantitativní – kvóty a dávky s rovnocenným účinkem.

U zboží, které je zatíženo tarifním omezením, záleží čistě na uvážení dovozce, zda clo či dávku zaplatí a tím umožní dovoz do země určení. Co se týče zboží, které je zatíženo kvantitativním omezením, tak jeho dovoz do země určení je omezen množstevním stropem, nad jehož rámec je dovoz již zakázán.

Podle subjektu přijímacího opatření jde o:

- autonomní opatření a
- smluvní opatření.

1.3.1 Autonomní obchodní politika

Autonomní obchodní politika se opírá o jednostranná rozhodnutí Rady, zpravidla nařízení. Zahrnuje veškerá opatření, která mají dopad na třetí země (proto autonomní). Tato politika se zaměřuje na oblast dovozu a vývozu zboží jako způsobu ochrany domácího trhu před škodami vznikajícími právě v důsledku dovozů z třetích zemí. Patří sem např. společné vývozní, resp. dovozní předpisy, společný postup proti dumpingu, subvencovaným dovozům a jiným nedovoleným obchodním praktikám, kvantitativní omezení (kvóty) a politicky motivované překážky obchodu (obchodní embarga, obchodní sankce). Tato opatření autonomní obchodní politiky řadíme do čtyř skupin (Cihelková, 2003):

1. **Antidumpingová opatření** – důvodem pro zavedení tohoto opatření je zjištění, že hrozí ohrožení domácích hospodářských odvětví, které jsou poškozovány právě nižší cenou dováženého zboží. Toto opatření může uplatnit Komise na žádost zástupců odvětví, které se cítí být nízkou dovozní cenou zboží poškozeny, a to ve formě antidumpingového cla. Antidumpingové clo vyrovnává rozdíl mezi cenou, kterou dovozce požaduje na domácím trhu a cenou, za níž chce získat trh v EU. Tento nástroj bývá v EU velmi často využíván, ale spíše lépe řečeno zneužíván. Pouhá čtvrtina podaných návrhů na antidumpingové šetření je označeno skutečně jako dumping. Tento nástroj je zcela v souladu s GATT/WTO, čili neporušuje pravidla liberálního obchodu, jelikož je zaměřen proti firmám z třetích zemí, nikoli vůči státům.
2. **Antisubvenční opatření** – subvence (neboli dotace) jsou podobné dumpingu. Podobnost lze najít v tom, že dovážené zboží ze třetí země je určitým způsobem dotováno, takže v konečném výsledku je toto zboží levnější než produkty domácích odvětví. Ovšem na rozdíl od dumpingu, kdy se jedná o zasahování jednotlivých průmyslových odvětvích, u subvencí se jedná o podporu ze strany vlády dané země. Tato forma dotování (subvencování) vývozu, resp. dovozu na trh EU je považována

stejně jako dumping za nekorektní obchodní praktiku. Postup proti subvencím je obdobný jako u antidumpingových opatření.

3. **Opatření podle ochranné klauzule GATT** – tato opatření mohou být použita pouze v případě zjištění, že může dojít k závažnému poškození určitého hospodářského odvětví EU v důsledku výrazného zvýšení importu ze třetích zemí při nízkých cenách. Uplatňování tohoto opatření se provádí prostřednictvím omezení dovozu na základě kvantitativního omezení (množstevní kvóty atd.) Avšak tato opatření porušují myšlenku GATT/WTO o liberalizaci mezinárodního obchodu, jelikož se jedná o čistý nástroj protekcionismu. EU, resp. ES využívala těchto nástrojů velmi zřídka a to na pouze krátkodobé období. V současnosti je tento nástroj v rámci EU prakticky nepoužitelný.
4. **Opatření proti nekorektním obchodním praktikám třetích států vůči vývozům z EU** – jedná se o nový nástroj, který je používán ES/EU od roku 1984. Tento nástroj reaguje na nekorektní obchodní praktiky třetích států vůči vývozům z EU do těchto zemí. Řešením takové nastalé situace je hned několik, od využití konzultační a smírčí procedury, zrušení poskytovaných obchodních výhod až po zvýšení celních sazeb na dovozy z dotyčných zemí či zavedení kvantitativních omezení dovozu.

1.3.2 Smluvní obchodní politika

Smluvní obchodní politika zahrnuje veškerá smluvní ujednání EU se třetími zeměmi o dovozu a vývozu zboží. S některými zeměmi udržuje Evropská unie úzké vazby nejen ekonomické, ale i politické. Děje se tak na bázi multilaterální nebo bilaterální³. Velké skupině zemí poskytuje EU v rámci hospodářské pomoci rozvojovou pomoc (země africké, karibské a pacifické oblasti (AKP). Jednotlivé obchodní vztahy jsou hierarchicky uspořádány s tím, že špičku tvoří vztahy uvnitř EU, zatímco její základnu tvoří státy s nejméně rozvinutými vztahy vůči EU a naopak.

³ Dohodou na bázi multilaterální se rozumí např. dohoda EU-WTO. Dohodou na bilaterální úrovni se rozumí např. dohoda EU-Argentina, dohoda EU-Čína atd.

1.3.2.1 Preferenční systém EU

Podstatou preferenčního systému je umožnit přístup na vnitřní trh dané země za zvýhodněných podmínek. Preference mohou mít podobu např. preferenčního cla, preferenční celní kvóty atd. (Fojtíková a Lebieczik, 2008).

Z hlediska poskytovaných preferencí, nejvyššího stupně integrace bylo dosaženo v rámci Evropského hospodářského prostoru (EHP), který byl vytvořen mezi zeměmi EU a Evropského sdružení volného obchodu (ESVO)⁴. Tento režim obchodního vztahu poskytuje zemím ESVO možnost podílet se na integračním procesu EU cestou přizpůsobování se jejím podmínkám, aniž by zaručovala případné začlenění zemí ESVO do EU. EHP je tzv. prostorem bez vnitřních hranic, kdy se jednotlivé členské státy EHP zavázaly k aplikaci principů a zásad jednotného vnitřního trhu na svém území⁵. Dovozní a vývozní cla a množstevní omezení dovozu a vývozu byla mezi členy EHP zrušena. Nicméně obchodní výměna mezi ESVO a EU nezahrnuje zemědělské výrobky, které podléhají speciálnímu režimu.

Nižší formu spolupráce představuje obchod rozvíjený v rámci celní unie, kdy se vytváří jednotné celní území. Cla a jiné překážky omezující obchod mezi zeměmi, které tvoří celní unii, jsou odstraněny. Zavádí se jednotná celní úprava a postupy, které země uplatňují vůči státům nacházejícím se mimo celní unii. Na pozadí této formy obchodního režimu uskutečňuje EU obchod s Tureckem⁶, Andorou a San Marinem. Avšak častější formu spolupráce představují zóny volného obchodu, které tvoří skupina dvou nebo více celních území, v kterých cla a jiné omezující úpravy obchodu jsou odstraněny pro veškerý obchod mezi členskými územími. Zónu volného obchodu tvoří EU se zeměmi AKP, Ceutou a Melillou, Faerskými ostrovy, Chile, Chorvatskem, Izraelem, Jihoafrickou republikou,

⁴ Tento systém je nastaven mezi EU a třemi zeměmi ESVO – Norskem, Islandem a Lichtenštejnskem. Pro čtvrtou zemi ESVO (Švýcarsko) stále zůstává jako základna pro obchodní vztahy s EU Dohoda o volném obchodu platná od počátku roku 1973, na kterou navázala série bilaterálních dohod – Bilaterální dohoda I (1999) a Bilaterální dohoda II (2004).

⁵ Oblast spolupráce v rámci EHP: realizování 4 svobod (volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu), výzkum a vývoj, statistika, vzdělání, sociální politika, životní prostředí, ochrana spotřebitele, turistický ruch, malé a střední podnikání, kultura, informační a audiovizuální služby.

⁶ Celní unie mezi EU a Tureckem zahrnuje pouze obchod s průmyslovými výrobky. Obchod se zemědělskými výrobky a výrobky z uhlí a oceli probíhá na úrovni zóny volného obchodu.

Makedonií, Mexikem, Palestinou, Švýcarskem, zeměmi tzv. Maghrebu⁷ a tzv. Mashraqu⁸ a zámořskými zeměmi.

EU poskytuje preferenční zacházení rozvojovým zemím v rámci Všeobecného systému preferencí (GSP), který umožňuje těmto státům jednostranně zvýhodněný přístup na trh EU. V současnosti požívá výhod tohoto systému celkem 176⁹ nezávislých zemí a území, které jsou klasifikovány jako rozvojové¹⁰. Účastníky těchto vztahů jsou i země, se kterými EU podepsala stabilizační a asociační dohody¹¹.

Nejnižší úroveň preferenčních vztahů představuje obchod realizovaný na základě doložky nejvyšších výhod, kterou si vzájemně poskytují členové mnohostranného systému obchodování v rámci WTO. Jedná se především o obchod EU s hospodářsky vyspělými zeměmi, jako jsou např. Austrálie, Kanada, Japonsko, Korea, Nový Zéland, Singapur a USA. Prostřednictvím doložky nejvyšších výhod si EU vzájemně poskytuje preference s Ruskem s dalšími členskými státy Společenství nezávislých států (SNS), se kterými EU uzavřela Dohody o partnerství a spolupráci.

1.4 Právní předpoklady společné obchodní politiky po přijetí Lisabonské smlouvy

ES prochází od 90. let dynamickým rozvojem. Jen její členská základna se od tohoto období více než zdvojnásobila. Je tedy logické, že se musely vyvíjet i její institucionální a právní předpoklady, aby mohla čelit nejen rostoucímu počtu členů, ale i ekonomickým, společenským a jiným výzvám. Těmito změnami byla ovlivněna i společná obchodní politika EU.

Smluvní základ společné obchodní politiky byl nastíněn již ve Smlouvě o založení EHS (1957). Od této doby prošla mnoha revizemi. První revizí bylo přijetí Jednotného evropského aktu (1986). Následovala Smlouva o ES, tzv. Maastrichtská smlouva (1992),

⁷ Alžírsko, Maroko, Tunisko.

⁸ Egypt, Jordánsko, Libanon, Sýrie.

⁹ Myanmar a Bělorusko zůstávají nadále dočasně vyloučeny ze systému na základě příslušných nařízení Rady, neboť důvody pro jejich vyloučení dosud nepominuly.

¹⁰ Za rozvojové jsou považovány země, které nejsou Světovou bankou klasifikovány jako země s vysokými příjmy a které nemají dostatečně diverzifikovaný vývoz.

¹¹ Albánie, Bosna a Hercegovina, Srbsko a Černá Hora, včetně Kosova.

Amsterdamská smlouva (1997) a Smlouva z Nice (2001). Poslední revizí společná obchodní politika prošla přijetím Lisabonské smlouvy (2007). Články č. 206 a č. 207 obecně vymezují cíle a zásady na jakých společná obchodní politika funguje a uvádí legislativní postup vymezující rámec pro provádění společné obchodní politiky. Nejdůležitější změnou, kterou v oblasti společné obchodní politiky přinesla Lisabonská smlouva, je aktivnější zapojení Evropského parlamentu do této oblasti. Podle čl. 207 a čl. 218 (týká se postupu při uzavírání mezinárodních smluv) je Evropský parlament spolutvůrcem opatření ovlivňujících společnou obchodní politiku. Tuto pravomoc Evropský parlament sdílí společně s Radou EU. Tato opatření jsou vydávána ve formě nařízení a podklady pro jejich přijetí poskytuje Evropská komise. Za vedení obchodních jednání v rámci společné obchodní politiky je odpovědná Evropská komise.

Pokud je třeba, aby Komise sjednala dohody s jedním či více státy nebo dokonce mezinárodními organizacemi, musí Komise podat doporučení Radě. Rada po svém projednání pověří Komisi k zahájení potřebných jednání. Důležité je však říci, že Komise vede tato jednání jen v rámci směrnic (neboli mandátů), které jí určuje samotná Rada. Komise při vedení výše uvedených jednání konzultuje zvláštní výbor, který určí Rada, aby jí v tomto úkolu napomáhal. Komise podává zvláštnímu výboru, konkrétně Výboru pro obchodní politiku a Evropskému parlamentu pravidelně zprávu o stavu jednání.

Zároveň Komise musí při jednáních konsultovat Radou ustanovený výbor, který jí pomáhá a současně sleduje, aby byl příslušný mandát přesně plněn. Komise podává zvláštnímu výboru a Evropskému parlamentu průběžně zprávu o stavu jednání. Rada se v rámci sjednávání a uzavírání dohod rozhoduje kvalifikovanou většinou. Avšak při sjednávání a uzavírání dohod týkajících se obchodu se službami, obchodních aspektů duševního vlastnictví a přímých zahraničních investic rozhoduje Rada jednomyslně.

I když je společná obchodní politika plně v kompetenci orgánů EU a je jimi prováděná, neobejde se její fungování bez spolupráce s jednotlivými členskými zeměmi. Nezbytné a důležité právní akty týkající se právě vnější obchodní politiky, jsou schvalovány Radou EU, v níž mají členské země zastoupení v podobě ministrů zahraničních věcí, obchodu, financí, hospodářství atd.

1.5 Závěry vyplývající z významu společné obchodní politiky

Vznik společné obchodní politiky, jejíž součástí je i celní politika, se datuje po podpisu Římských smluv (1957) a utvoření EHS. Hlavní cílem bylo ochránit vlastní výrobce před zahraniční konkurencí a umožnit jim lepší přístup na světové trhy. Institucionální prostřední a právní základy této politiky se za její více jak 50letou historii měnily a vyvíjely. K utváření dnešního charakteru společné obchodní politiky přispělo i vytvoření celní unie, následované založením JVT až nakonec zavedením jednotné měny – euro. Při realizaci této politiky využívají orgány Společenství jak nástroje autonomní, tak smluvní. V oblasti smluvních nástrojů má EU rozsáhlý systém preferenčních obchodních vztahů k třetím zemím. Využívání autonomních nástrojů se Unie snaží omezovat, a to z důvodu jednání o liberalizaci světového obchodu v rámci WTO, kde EU vystupuje jako hlavní iniciátor této myšlenky. Ačkoliv mezi tolika státy se konsensus hledá velmi obtížně.

Obchod mezi členskými státy prostřednictvím společné obchodní politiky, zahájené před 50 lety, přinesl prosperitu všem uvnitř Unie. Za tuto dobu, kdy jednotlivé členské státy převedly pravomoci vykonávat extrakomunitární obchod na orgány Unie, se ze zemí Společenství stal mocný ekonomický blok. Dnes se EU může hrdě srovnávat s USA, které byly na ekonomickém i geopolitické poli jejím hlavním rivalem, ale zároveň i vzorem, kterého si EU dala za cíl vyrovnat a předstihnout.

2 Ekonomická charakteristika zemí skupiny BRIC

Za země skupiny BRIC se označují čtyři země - Brazílie, Rusko, Indie a Čína. Zkratka „BRIC“ byla poprvé použita ve zprávě banky Goldman Sachs z roku 2001¹². Podle názorů této instituce by ekonomická výkonnost těchto zemí mohla do roku 2050 předstihnout nynější dominující světové ekonomiky¹³. Důvodů, proč se o zemích skupiny BRIC hovoří jako o budoucích dominantních ekonomikách světa, je hned několik. Všechny čtyři země prošly od konce druhé světové války dynamickým rozvojem a proměnou struktury ekonomiky. Jsou obrovským zdrojem nerostných surovin, pracovní síly a také kupní síly. I přes tyto optimistické předpoklady ohledně dynamického růstu ekonomik skupiny je důležité uvést, že se nejedná o organizaci, celek, blok či jakékoliv jiné seskupení.

2.1 Postavení BRIC ve světové ekonomice

Problémy na americkém trhu s hypotékami v roce 2007 vyústily spolu s dalšími faktory¹⁴ v celosvětovou hospodářskou krizi. Tato krize se plně projevila zhruba od poloviny následujícího roku a provázela světovou ekonomiku celý rok 2009. Deprese silně zasáhla vyspělé ekonomiky tzv. triády (USA, Japonsko a EU). Dokonce i země skupiny BRIC do větší, či menší míry dopady světové recese pocítily. Na počátku krize se vyrojily názory, že rozvíjející se ekonomiky, a tudíž i ekonomiky zemí skupiny BRIC, budou krizí zasaženy mnohem tvrději než ekonomiky vyspělé. Na začátku roku 2009 se názory ekonomů začaly přiklánět k optimismu. Většina analytiků tvrdila, že už na konci téhož roku země skupiny BRIC zaznamenají kladný růst, ale ne tak rapidní jako země triády. Vycházeli z předpokladu, že prahové ekonomiky jsou silně závislé na exportu. Tedy až se z krize postaví na nohy vyspělé země, nastartuje se i růst rozvíjejících se ekonomik. Ovšem i tato předpověď expertů se nepotvrdila. Nejen že země skupiny BRIC ukázaly překvapivou odolnost vůči krizi (s výjimkou Ruska)¹⁵, ale zaznamenaly oživení ekonomiky dříve než země triády.

¹² Jedná se o zprávu *Building Better Global Economic BRICs* vydanou v listopadu 2001.

¹³ Současnými světovými dominujícími ekonomikami se rozumí ekonomiky USA, EU a Japonska.

¹⁴ Vysoká cena ropy v první polovině roku 2008, slabý kurz dolaru, zvýšená poptávka Číny před olympiádou v Pekingu atd.

¹⁵ Rusko bylo krizí zasaženo mnohem hůř než ostatní země skupiny, jelikož silně spoléhalo na export surovin. Jejich ceny v průběhu recese ovšem prudce klesly.

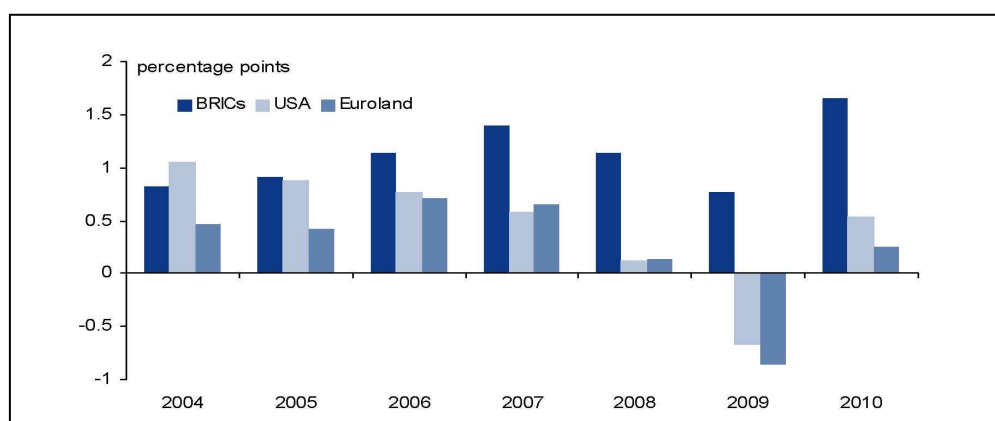
Tab. 2.1: Srovnání růstu ekonomik BRIC a triády v období 2008-2011 (v %)

Země/Oblast	2008	2009	Předpověď 2009		Předpověď 2010	
			2010	2011	2010	2011
USA	0,4	-2,5	1,5	2,8	2,7	2,4
Eurozóna	0,6	-3,9	0,3	1,3	1,0	1,6
Japonsko	-1,2	-5,3	1,7	2,4	1,7	2,2
Brazílie	5,1	-0,4	3,5	3,5	4,7	3,7
Rusko	5,6	-9,0	1,5	3,0	3,6	3,4
Indie	7,3	5,6	6,4	7,3	7,7	7,8
Čína	9,6	8,7	9,0	9,7	10,0	9,7
Svět	3,0	-0,8	3,1	4,2	3,9	4,3

Zdroj: World Economic Outlook – A policy-driven, multispeed recovery, 2010.

Hospodářský pokles v posledních dvou letech přinesl efekty, které budou přetrvávat i v následujících letech. I když mezi zeměmi rozvinutými a rozvíjejícími nebyl žádný skutečný rozdíl při poklesu růstu ekonomiky, nedá se to samé říct o cestě z deprese. Průzkumy ukazují, že hodnoty růstu se zdvihají ze dna ve všech regionech světa, ovšem mnohem rapidněji v prahových ekonomikách. Krize jen dokázala, že tyto ekonomiky, jako jsou i země skupiny BRIC, se stávají dominantními tahouny celosvětového růstu.

Graf 2.1: Hlavní přispěvatelé světového HDP v období 2004-2010 (v %)

Zdroj: The BRICs Nifty 50: The EM & DM winners, 2009.

- od roku 1987.

V první fázi, krátce po skončení druhé světové války, byl v Brazílii zaveden liberální ekonomický a politický režim. V první polovině 50. let brazilská vláda otevřeně aplikovala importně substituční hospodářskou politiku s důrazem na rychlou domácí industrializaci. Výsledkem této politiky byl silný růst brazilské ekonomiky a značná diverzifikace průmyslové produkce. V letech 1950–1959 se průměrné roční tempo HDP pohybovalo nad 7 % (viz tabulka 2.3). Silný růst táhl především průmyslový sektor. I přes dosažené výsledky nelze hodnotit tuto politiku zcela pozitivně. Velký příliv zahraničního kapitálu vedl k prudkému zvýšení zahraničního dluhu. Naopak úspěchem importně substituční politiky byla proměna struktury ekonomiky.

V průběhu 60. let se do popředí hospodářské politiky vlády dostaly tři cíle: kontrola inflace, boj s extrémní chudobou a zajištění ekonomického růstu. Reformy přijaté v tomto období vojenskou juntou, která převzala vládu v roce 1964, vedly spolu s příznivým stavem ekonomiky k silnému růstu v období 1968–1973. Hlavním odvětvím, které přispělo k silnému hospodářskému rozvoji, byl spotřební a automobilový průmysl, ocelářství, výroba cementu a elektrické energie. I když hodnota vývozu rostla rychleji než HDP, hodnota dovozu rostla ještě intenzivněji, což negativně ovlivnilo obchodní bilanci. Avšak velký příliv zahraničního kapitálu vedl k celkovému přebytku platební bilance. Negativem rozvoje ekonomiky v této fázi bylo prohloubení regionálních rozdílů, kdy jižní regiony zaznamenaly prudký rozvoj, zatímco regiony na severu stagnovaly (regionální mapa Brazílie je obsahem přílohy 1).

Brazilská ekonomika byla těžce zasažena ropnou krizí v roce 1973, která vedla k prudkému zvýšení cen ropy. Rostoucí deficit běžného účtu platební bilance byl financován zahraničními úvěry a půjčkami, což zvýšilo zadlužení země. Brazílii se však podařilo udržet vysoké tempo růstu, ale za cenu vysoké míry inflace (přes 110 % v roce 1980) a růstu zahraničního dluhu (přes 54 mld. USD v roce 1980). Na počátku 80. let procházela brazilská ekonomika obdobím stagnace, která byla způsobena přehříváním ekonomiky po ropné krizi. Průměrné tempo růstu v letech 1980–1989 dosahovalo pouhých 3,0 % (viz tabulka 2.3).

Začátkem 90. let 20. století přijala Brazílie, obdobně jako ostatní země Latinské Ameriky, tržně orientované politiky a začala nový cyklus zahraničních půjček. Následkem

tohoto opatření docházelo k ekonomickým obnovám a navyšování zisků. Hospodářský vývoj Brazílie v poslední fázi potvrdil jeho velkou závislost na celkovém vývoji světové ekonomiky, hlavně na přílivu zahraničního kapitálu a exportu do vyspělých ekonomik. Problémem byla i vysoká inflace, která v období 1990–1997 vykazovala meziroční nárůst o 268 %¹⁶.

Důležitým krokem v rozvoji brazilského hospodářství bylo nastolení procesu ekonomických reforem, který započal již koncem 80. let 20. století. Jednalo se o přeměnu z importních substitucí na exportní industrializaci. Tato změna nebyla snadná, neboť ekonomika Brazílie v tomto období byla uzavřená a zároveň z důvodu nedostatku domácího kapitálu bylo velmi obtížné stanovit podmínky pro příliv zahraničního kapitálu. Ale snaha o eliminaci makroekonomických nestabilit a vyřešit zahraniční zadluženost vedla ke krokům, majícím za následek zvyšování čistého přílivu zahraničního kapitálu. Toto pozitivum bylo založeno na dalších reformních krocích, mezi které patřily fiskální restrikce, mírnější monetární zásahy do veřejných aktivit, antiinflační politika a především privatizace.

Konkrétním příkladem těchto ekonomických reforem je brazilský program nazvaný plán Real, který byl založen na následujících krocích (Majerová, 2008):

- zvýšení daňových sazeb o 5 % a snížení výdajů veřejných rozpočtů o 2 %,
- do roku 1994 byly odstraněny mzdové a cenové indexy,
- zavedení nové měny realu v poměru k USD 1:1, což vedlo k poklesu cen,
- monetární politika zamezující inflaci taženou poptávkou a udržující pevný kurz realu.

Úspěchy této reformy se dostavily již během roku 1994, kdy došlo k poklesu importu a inflace. Zároveň došlo ke zvýšení poptávky a ekonomického růstu. Kromě uvedených pozitiv měla tato reforma také jeden významný negativní následek, a to zhoršování životních podmínek obyvatel v důsledku rostoucí míry nezaměstnanosti. I přes tento problém lze tuto reformu hodnotit kladně. Úspěchy této reformy zabrzдила až brazilská krize. Jako každou hospodářskou krizi, i tuto předcházely určité problémy (Majerová, 2008):

- rostoucí vládní výdaje, které vedly k rostoucímu vládnímu deficitu,

¹⁶ MAJEROVÁ, I. *Rozvojové ekonomiky*. Opava: Slezská univerzita, 2008. 170 s. ISBN 978-80-7248-459-1.

- vysoká zahraniční zadluženost.

Tato krize přinutila brazilskou centrální banku ukončit fixní kurs realu a zavést systém volně plovoucího kursu. Toto opatření vedlo k znehodnocení měny o 45 %¹⁷. Situace se zhoršila po roce 2001, kdy došlo k dalšímu znehodnocení realu v důsledku nadsazených úrokových sazeb centrální bankou, domácí energetickou krizí anebo i hospodářským kolapsem v Argentině. V roce 2002 vláda požádala Mezinárodní měnový fond (MMF) o přechodný úvěr. Poskytnutí úvěru MMF bylo podmíněno řadou reforem, např. penzijního, daňového a právního systému. V říjnu 2002 nově zvolený prezident Lula da Silva¹⁸ přistoupil k fiskální a měnové restrikcí, která situaci mírně stabilizovala.

2.2.2 Postavení Brazílie ve světové ekonomice

Brazilská ekonomika rostla v letech 2000–2008 o průměrných 3,7 % ročně (viz tabulka 2.3), čímž zaostala za ostatními zeměmi skupiny BRIC. Jak vyplývá z tabulky 2.2, tento nízký růst ekonomiky pokračuje i do současnosti. Důvodem proč Brazílie nedosahuje výraznějšího růstu, je současná snaha vlády implementovat stabilizační program, který by vytvořil příznivé podmínky pro hospodářský růst v budoucnu. Nemalou účast na nízkém růstu může mít i světová hospodářská krize z roku 2008, která poznamenala všechny země skupiny BRIC. Rovněž vysoké přebytky účtu platební bilance, které Brazílie do té doby generovala, byly použity ke splácení zahraničního dluhu a akumulaci rezerv centrální banky.

Brazílie se od roku 1990 výrazným způsobem integrovala do světové ekonomiky, nicméně je považována za uzavřenější než čínská ekonomika či ruská ekonomika. Podíl země na světovém obchodu od 50. let klesl ze 4,3 % na 2 % v současnosti¹⁹. Produktivita práce nerostla v posledních letech nijak výrazně. Za tento nedostatek mohou mezery ve vzdělávacím systému. Přesto, že výdaje na vzdělání přesahují 4 % HDP²⁰, čímž dvojnásobně Brazílie převyšuje Čínu, počet let strávený školní docházkou je nižší než v Rusku a dokonce nižší než v Číně. Na druhou stranu nespornou výhodou Brazílie oproti ostatním zemím

¹⁷ CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.

¹⁸ Celým jménem Luiz Inácio Lula da Silva. Inaugurován byl 1. ledna 2003. V prezidentských volbách v roce 2006 byl znovuzvolen. Jeho mandát vyprší 31. prosince 2010.

¹⁹ CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.

²⁰ CIA – The World Factbook, 2010.

skupiny BRIC je politická stabilita a relativně dobře vybudovaný systém institucí. Z hlediska potenciálu hospodářského růstu je situace Brazílie stabilizovaná a vytváří tak další předpoklady pro možný růst. Ovšem je nutné, aby Brazílie provedla určitá opatření v některých oblastech, které by tento potenciál mohly ohrozit. Jedná se např. o reformu sociálního systému, snižování daňové zátěže, posílení nezávislosti centrální banky, reformu trhu práce atd.

Tab. 2.3: Průměrný růst HDP v Brazílii v letech 1950–2008 (v %)

Období	Průměrné tempo růstu
1950-1959	7,1 %
1960-1969	6,1 %
1970-1979	8,9 %
1980-1989	3,0 %
1990-1999	1,7 %
2000-2008	3,7 %

Zdroj: <http://www.ipeadata.gov.br/ipeaweb.dll/ipeadata?40012562>. Vlastní zpracování.

2.3 Rusko

Ruská federace představuje se svou rozlohou největší stát na světě a je devátou nejlidnatější zemí. Ruské hospodářství v posledních letech prochází velkými problémy, které prohloubila ekonomická krize z roku 2008. Rusko zaznamenává vysokou míru nezaměstnanosti a inflace. Růst ruského HDP byl v roce 2009 nejnižší z celé skupiny a dokonce se dostal i do vysokých záporných hodnot. Obdobně jako Čína se po několik desetiletí Rusko ubíralo cestou centrálního řízení a plánování. Po rozpadu socialistického bloku se nutně projeví slabiny a závislosti na zpretrhaných vazbách. Obchodní partnerství s bývalými sovětskými republikami se Rusko pokusilo převést do nové podoby v rámci SNS²¹. Ačkoli reformy zavádějící tržní hospodářství trvají v zemi už řadu let, transformace zůstává v mnoha ohledech nedokončená. Ruská ekonomika si však udržuje obrovský surovinový i výrobní potenciál.

²¹ Charakteristika a mapa SNS je součástí přílohy 2.

Tab. 2.4: Vybrané údaje o Rusku (2009)

Rozloha:	17 098 242 km ²
Počet obyvatel:	140 041 247
Růst HDP (reálný):	-7,9 %
HDP v paritě kupní síly (PKS):	2 116 mld. USD
HDP na 1 obyv. v PKS:	15 100 USD
HDP podle sektorů: zemědělství	5,2 % HDP
 průmysl	37 % HDP
 služby	57,9 % HDP
Míra nezaměstnanosti:	8,9 %
Inflace:	11,9 %

Zdroj: CIA - The World Factbook, 2010. Vlastní zpracování.

2.3.1 Mezníky ve vývoji ruské ekonomiky

Charakteristiku vývoje ruské ekonomiky je vhodné začít 90. léty 20. století. V roce 1991 došlo k rozpadu Sovětského svazu, po kterém již samostatné Rusko nastolilo proces transformace. Prvním krokem v této transformaci bylo ukončení centrálního plánování a nastolení tržních principů hospodářství, založených na soukromém vlastnictví.

Transformace byla zahájena v roce 1992, kdy byla uplatněna tzv. šoková terapie²². Důsledkem této změny byla liberalizace ekonomiky, která směřovala k tržnímu hospodářství. Proběhla liberalizace cen a také vnitřního obchodu, která vedla ke vzniku tisíců soukromých podniků. Proces privatizace se ovšem snažila zpomalit komunistická strana, která si stále udržovala vliv v ruském parlamentu. I přes negativní postoj komunistů vláda pokračovala v transformačním procesu. Rusko během tohoto procesu, konkrétně v rozmezí let 1992–1997, prodělalo silný ekonomický propad. O to víc se snažila urychlit proces privatizace, který by přinesl příjmy do státního rozpočtu. Problémy se týkaly i klesající úrovně zahraničních investic, která pokračovala až do roku 1999, a rostoucí míry nezaměstnanosti, která vzrostla ze 4,9 % v roce 1992 na 11,7 % v roce 1999²³. Kritická situace v oblasti státního rozpočtu

²² Jejím autorem byl Jegor Gajdar – tehdejší premiér.

²³ CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.

vedla k tomu, že vláda k financování státního dluhu začala používat krátkodobé dluhové nástroje, jelikož finanční trhy přestaly být ochotny financovat dluh vlády. Vláda tedy byla nucena v roce 1998 vyhlásit pozastavení splacení dluhu a uvolnit kurs rublu.

Situace se po tomto razantním zásahu začala měnit k lepšímu. Oslabený kurs pomohl obnovit konkurenceschopnost ruských firem. Tento krok napomohl vývozu do té míry, že poprvé po dlouhé době překonal dovoz a Rusko dosáhlo v roce 1999 přebytku na běžném účtu platební bilance. Centrální banka Ruska začala akumulovat devizové rezervy a potřeby vlády financovat státní dluh, byly kvůli silné fiskální restrikci minimalizovány. Rostly také investice do soukromých firem. Celkem rychle se obnovila i domácí poptávka a začaly růst příjmy do státního rozpočtu, a nárůst zahraničních investic zapříčinil nastartování silného ekonomického rozvoje. Od roku 2000, kdy prezidentský úřad převzal Vladimir Putin, Rusko využilo toto období k oživení ruské ekonomiky k prosazení mnoha strukturálních reforem, které měly odstranit pozůstatky sovětské éry. V roce 2001 vláda přijala tzv. deregulační balíček, jehož cílem bylo posílení soukromého podnikatelského sektoru. Kromě toho vláda posléze přistoupila k restrukturalizaci energetiky, reformě soudnictví a penzijního systému, pracovního zákoníku, zákonu o půdě. V současnosti představuje Rusko jednu z nejperspektivnějších ekonomik, jehož úloha bude v budoucnu i nadále narůstat.

2.3.2 Postavení Ruska ve světové ekonomice

Situace ruské ekonomiky se změnila s růstem ceny nerostných surovin (především ropy). Tento příznivý stav pomohl oživit ruské hospodářství a pomohl Rusku zvýšit svá vládní aktiva, ale rovněž ekonomiku izoloval od dopadů vysokých cen surovin, které by mohly vést k přehřátí hospodářství. V roce 2000, kdy se prezidentem stal Vladimir Putin²⁴, rostl HDP průměrně o 6,8 % ročně²⁵. Putinova vláda dokázala snížit státní dluh, inflaci a zvýšila devizové rezervy centrální banky. Od roku 2004 se Rusko rovněž snaží posílit své postavení v surovinovém, konkrétně v ropném, sektoru. V současnosti zůstává privatizováno jen asi 65 % ropného průmyslu, ve srovnání s 95 % v roce 2003. Důvodem pro tento krok je politická snaha Ruska o určitou míru ekonomické kontroly země. Avšak perspektivy ruského budoucího hospodářského růstu a významu jsou ve větší míře pozitivní. Tuto předpověď

²⁴ Současným prezidentem je Dmitrij Medveděv. Úřad prezidenta Ruské federace vykonává od 7. května 2008.

²⁵ CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.

2.4 Indie

Tab. 2.5: Vybrané údaje o Indii (2009)

Zdroj: CIA - The World Factbook, 2010. Vlastní zpracování.

2.4.1 Mezníky ve vývoji indické ekonomiky

Ještě na konci 18. století představovala Indie druhou největší ekonomiku na světě, podílející se na světovém HDP více než 20 %. Situace se ovšem o dvě následující staletí drasticky změnila. Dlouhá éra stagnace ekonomiky vyústila k oslabení tohoto podílu na pouhých 3 % v 70. letech 20. století. Tento propad, který je obdobný i u Číny, zapříčinila nedostatečná a nízká otevřenost Indie vůči světovým trhům (Cihelková, 2009).

Vývoj indické ekonomiky můžeme sledovat od roku 1947, kdy Indie získala nezávislost na Velké Británii. Po tomto datu Indie uskutečňovala politiku státního intervencionismu, používající různé nástroje regulace obchodu a omezování ekonomické svobody. Rovněž je nutné zdůraznit, že v době, kdy Indie získala nezávislost, tvořilo více než 50 % HDP zemědělství, které zaměstnávalo kolem 70 % veškeré pracovní síly. Tato struktura byla zavedena britskou koloniální vládou, která se ani nesnažila či nepodporovala industrializaci této země. Z tohoto důvodu se hlavní prioritou indické vlády v 50. a 60. letech staly snahy modernizovat zemědělství a provést urychlenou industrializaci země. Ke splnění těchto cílů, stát využíval pětileté plány, kterými se snažil ekonomický vývoj usměrnit a regulovat. Jedna z idejí této politiky byla tzv. Zelená revoluce, která probíhala v letech 1969–1984. Hlavním cílem této myšlenky bylo zvýšit zemědělskou výrobu a zajistit tak Indii potravinovou soběstačnost. Teprve od roku 1980 s nástupem Indiry Gandhiové na post premiérky, se pozornost začala od zemědělství stáčet k rychlejší industrializaci. Indira Gandhiová rovněž začala v rámci této myšlenky podporovat liberalizaci a proexportní politiku.

Reformní proces se naplno začal rozvíjet od roku 1995 s nástupem premiéra Rajiva Gandhiho. Ten se snažil reformovat celkovou průmyslovou politiku země s cílem zvýšit konkurenceschopnost domácích podniků, modernizovat ekonomiku a plně prosadit tržní cenové mechanismy v hospodářství. Všechna tato opatření měla vést k nastartování silnějšího ekonomického růstu, který do té doby víceméně stagnoval. Úkol zvýšit rozvoj měl převzít soukromý sektor, zatímco státní podniky a centrálně řízené plánování mělo mít pouze podpůrnou úlohu. Tato opatření splnila svoje cíle – průmyslová produkce rostla. I přes řadu úspěchů, nastaly v Indii strukturální problémy, které liberalizační proces výrazně zpomalily.

Jednalo se například o vzrůstající regionální rozdíly ekonomického rozvoje, jelikož některé oblasti zaznamenaly téměř nulový ekonomický růst a žádné nové podnikatelské aktivity.

Nový impulz ekonomickému rozvoji přinesl rok 1991 s nástupem premiéra Narasimba Raa. Premiér musel čelit katastrofálnímu stavu indického hospodářství a za vydatné podpory MMF a WTO vláda představila tzv. Novou ekonomickou politiku, která měla za cíl Indii z makroekonomického hlediska stabilizovat a posílit. Po celá 90. léta probíhala v Indii komplexní liberalizace, sledující cíle této politiky. Téměř všechna odvětví byla otevřena zahraničním investorům, byly limitovány licence pro import kapitálového zboží, rapidně snížena cla a byla zavedena plná směnitelnost měny pro transakce na běžném účtu platební bilance. Rovněž finanční trhy byly velmi silně deregulovány a byla minimalizována kontrola bankovníctví. Tato politika silně ovlivnila i sektor státem vlastněných společností, kterým se drasticky snížily dotace od státu. I když Indie se svými ukazateli životní úrovně patří mezi chudší ekonomiky, tak se svou miliardou obyvatel představuje potenciál ekonomického růstu.

2.4.2 Postavení Indie ve světové ekonomice

Od roku 2003 patří Indie k nejrychleji rostoucím ekonomikám světa a vykazuje vysoká tempa růstu (viz tabulka 2.6), což se také projevilo na výrazném nárůstu HDP na obyvatele, ale i domácí poptávky a zapojení Indie do světové ekonomiky. Příčina, která způsobila tento nebývalý růst hospodářství, je vzestup produktivity výrobních faktorů díky efektivnosti soukromého sektoru. Protože právě otevřenost ekonomiky Indie přispěla k restrukturalizaci soukromého sektoru. Samozřejmě tento proces nebyl ovlivněn jen tímto faktorem, ale i několika jinými např. ozdravení finančního sektoru, investicemi do informačních a komunikačních technologií a rovněž řadou reforem zaměřených na liberalizaci hospodářství. Za hlavní oblast, ve které se změny reforem promítly snad nejvýrazněji, můžeme označit průmysl. Tento fakt vyvrací mylné představy, že za indický hospodářský růst může především činnost sektoru služeb. Rovněž dochází k přesunu pracovní síly ze zemědělství do průmyslu. I přesto, že ve službách a v průmyslu pracuje 4 až 6krát více pracovníků než v zemědělství, panuje stále v tomto sektoru silná přezaměstnanost. Vysoké míry růstu je dosahováno i bez výraznějšího přispění domácích či zahraničních investic, což představuje významnou výhodu pro další budoucí rozvoj.

Do roku 1991 byla Indie poměrně uzavřenou zemí. Teprve od začátku 90. let se indická ekonomika otevírá světu, čemuž přispělo i snížení vysokých cel (z 200 % na 15 %) a nárůst exportu. Tato opatření pomohla Indii opět se integrovat do světové ekonomiky, i když její podíl je zhruba 1 %. Postupné otevírání ekonomiky umožnilo domácím podnikům získat přístup k novým a špičkovým technologiím, přinutilo je čelit konkurenci zvýšením své efektivnosti a docházelo k přesunu lidského kapitálu ze sektoru zemědělství do sektoru průmyslu a služeb. Právě nárůst informačních technologií a poměrně levné pracovní síly vedly k tomu, že z Indie se stala významná outsourcingová země. Tento trend je nadále posilován dlouhodobou migrací obyvatel z venkova do měst. Silný ekonomický růst by mohl být přerušen v případě zastavení důležitých reformních kroků z politických důvodů nebo z důvodu sociální nestability. Indická vláda musí provést ještě další reformy např. posílit finanční stabilitu, otevřenost mezinárodního obchodu, udržitelnou míru migrace obyvatel z venkova do měst, prohloubit vzdělanost obyvatel atd.

Tab. 2.6: Růst indického HDP v letech 2003-2010 (v %)

Rok	Růst HDP
2003	4,3 %
2004	8,3 %
2005	6,2 %
2006	8,4 %
2007	9,2 %
2008	9,0 %
2009	7,4 %
2010	6,5 %

Zdroj: http://www.indexmundi.com/india/gdp_real_growth_rate.html. Vlastní zpracování.

2.5 Čína

Čínská lidová republika re počtem obyvatel představuje největší stát na světě. Objem čínského HDP v roce 2009 dosáhl hodnoty přes 8,7 mld. USD (viz tabulka 2.7). Větší objem HDP v roce 2009 vygenerovaly pouze ekonomiky EU a USA. Hodnota HDP Číny sice dosahuje obrovských čísel, ale v přepočtu na obyvatele je tato hodnota nízká a Čína se tak

řadí mezi rozvojové země. Problémem čínského hospodářství může být také přebujelý zemědělský sektor, tvořící 10,9 % HDP, což je pro vyspělou ekonomiku nepřijatelné.²⁶ Nicméně Čína stále prochází reformačním procesem, který započal před 30 lety. Za tuto dobu se Čína změnila z centrálně plánované ekonomiky, která byla z velké části uzavřena mezinárodnímu obchodu, na tržně orientované hospodářství. A tento krok se Číně dobře vyplatil. Z celé skupiny BRIC růst čínského hospodářství je nejdynamičtější z celé skupiny. V roce 2009 čínská ekonomika zaznamenala růst 8,4 % (viz tabulka 2.7) a toto vysoké tempo neohrozila ani hospodářská krize z počátku roku 2008. Reformy zahájené v roce 1970 přinesly postupnou liberalizaci cen, fiskální decentralizaci, zvýšení autonomie státních podniků, vznik bohatého bankovního systému, vývoj akciových trhů, rychlý růst nestátního sektoru, a především otevřením Číny zahraničnímu obchodu a investicím. Všechny tyto události přispěly k tomu, že Čína se stala významným hybatelem na celosvětové ekonomické scéně.

Tab. 2.7: Vybrané údaje o Číně (2009)

Rozloha:	9 596 961 km²
Počet obyvatel:	1 338 612 968
Růst HDP (reálný):	8,4 %
HDP v paritě kupní síly (PKS):	8 767 mld. USD
HDP na 1 obyv. v PKS:	6 500 USD
HDP podle sektorů: zemědělství	10,9 % HDP
 průmysl	48,6 % HDP
 služby	40,5 % HDP
Míra nezaměstnanosti:	4,3 %
Inflace:	-0,8 %

Zdroj: CIA - The World Factbook, 2010. Vlastní zpracování.

2.5.1 Mezníky ve vývoji čínské ekonomiky

Čínská ekonomika se po druhé světové válce vyvíjela ve dvou časových úsecích. Mezníkem mezi těmito obdobími byl rok 1979, kdy byly přijaty významné reformy, které ve

²⁶ Pro srovnání podíl zemědělského sektoru na tvorbě HDP EU je 2,1 %.

velké míře přispěly k ekonomickému rozvoji Číny a umožnily jí dosáhnout její nynější hospodářské úrovně.

Krátce po ukončení občanské války v roce 1949, zvítězil v zemi komunismus a byl nastolen tvrdý totalitní režim. Centralizovaný byrokratický aparát určoval velikost výroby, výši cen a alokaci zdrojů. Po občanské válce během 50. let 20. století přestalo existovat soukromé vlastnictví a většina farem byla zestátněna a převedena do podoby velkých komun. Období komunistické Číny je spojeno s postavou Mao Ce-Tunga. Jeho vláda měla za cíl rychlou industrializaci celé země a proto po celá 60. a 70. léta probíhaly obrovské investice do fyzického kapitálu. Před koncem roku 1978 pocházelo 75 %²⁷ vyrobené průmyslové produkce právě z centrálně řízených a státem vlastněných firem, které se řídily centrálním plánem. Firmy v soukromém vlastnictví nebo firmy vlastněné zahraničními subjekty neexistovaly. Základním cílem tohoto systému centrálně řízeného hospodářství bylo vybudovat silnou ekonomiku nezávislou na zahraničním obchodě. Zahraniční obchod měl být pouze řešením pro takovou výrobu, kterou by si samotná Čína svými výrobními kapacitami nemohla sama obstarat. Tahle politika ovšem udržovala čínskou ekonomiku v relativní stagnaci a neefektivnosti, jelikož neexistovaly jakékoliv motivy k vytváření zisku a neexistovala žádná konkurence.

Teprve po smrti Mao Ce-tunga (1976) byla vyhlášena reforma hospodářství v podobě programu čtyř modernizací. A díky politice otevřených dveří se Čína otevřela světu a nastartovala ekonomický růst. Reformní proces započal rokem 1979 a opíral se o dva základní pilíře (Fárek; Kraft, 2007):

- 1. politiku čtyř modernizací** – týkala se oblasti zemědělství, průmyslu, armády a vědy a techniky. Jednou z hlavních priorit této modernizace bylo zemědělství a rozvoj venkova. Základem měl být přesun rozhodovacích pravomocí z komun na jednotlivé farmy. Další pozornost byla věnována reformě domácí ekonomické struktury, umožnění soukromého podnikání a rozvoj obchodních a kapitálových vazeb s okolním světem. Ovšem dominantní úlohu si stále zachoval veřejný sektor na bázi státního plánování. Zvláštním rysem této modernizace byly socialistické prvky v ekonomice, které byly založeny na vedoucí úloze komunistické strany.

²⁷ CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. 273 s. ISBN 978-80-7400-155-0.

2. Politika otevřených dveří – měla přilákat do nových svobodných ekonomických zón zahraniční investory, přinést do země nové technologie a otevřít Čínu světu.

Období, které následovalo po přijetí těchto reforem, se vyznačovalo rychlejším tempem růstu, než v období předchozím. Za hlavní příčiny rychlého ekonomického růstu se považují velké kapitálové investice a růst produktivity práce.

2.5.2 Postavení Číny ve světové ekonomice

Čínská ekonomika si udržuje mimořádné tempo růstu. Během let 2003-2007 tempo ročního růstu HDP nekleslo pod 10 % (viz tabulka 2.8). Předpovědi týkající se dalšího růstu přicházejí s názorem, že tento razantní růst bude klesat v důsledku probíhajících demografických změn. Počet obyvatel a tím pádem i pracovní síly, který roste od 70. let 20. století, postupně zpomaluje. Tento stav je zapříčiněn zavedením politiky jednoho dítěte a postupného stárnutí populace. Mezi další výzvy, kterým Čína bude muset čelit, je restrukturalizace centrálně řízených podniků. Takovéto podniky stále ještě tvoří významnou část produkce (zhruba jednu třetinu) a polovina z nich není schopna existence bez četných dotací ze státního rozpočtu. Rovněž bankovní systém nefunguje na tržních principech, protože úrokové sazby a alokaci úvěrů řídí centrální vláda.

Ekonomické reformy a vstup Číny v roce 2001 do WTO vedly k tomu, že se z Číny stala obchodní velmoc. Čínský vývoz vzrostl z 14 mld. USD v roce 1979 na 1 194 mld. USD v roce 2009²⁸. V současné době je Čína, co se týče exportu, druhá na světě hned za EU. Pokud vezmeme v úvahu pouze nezávislé země, tak je dokonce dominantním exportérem. Pět čínských nejvýznamnějších exportních partnerů tvoří Spojené státy, Hong Kong, Japonsko Jižní Korea a Německo. Přebytek obchodní bilance činil 296,2 mld. USD v roce 2009²⁹. K tomuto pozitivnímu efektu přispěl fakt, že Čína výrazně akumulovala devizové rezervy na světě. Dosud se Komunistická strana Číny neodhodlala přistoupit k politickým a jiným ekonomickým opatřením, jako např. penzijní reformě, zvýšení výdajů na vzdělání, omezení migrace obyvatel z venkova do měst atd. Tyto problémy mohou čínské hospodářství do menší či větší míry negativně ovlivnit, ale přesto je jasné, že Čína se stane nesporně jednou z hlavních ekonomik 21. století.

²⁸ CIA - The World Factbook, 2010.

²⁹ CIA - The World Factbook, 2010.

Tab. 2.8: Růst HDP Číny v letech 2003-2007 (v %)

Rok	Růst HDP
2003	10,0 %
2004	10,1 %
2005	10,4 %
2006	11,6 %
2007	13,0 %

Zdroj: MMF, 2009. Vlastní zpracování.

2.6 Shrnutí charakteristiky BRIC

Brazílie, Rusko, Indie a Čína tvoří skupinu zemí, které spojuje dynamický ekonomický růst. Čtyři země BRIC tak naplňují predikce banky Goldman Sachs, která se problematice těchto zemí věnuje již několik let. Důvodem proč, právě tyto čtyři země dosahují takových úspěchů je hned několik. Hlavní příčinou je již několik let trvající proces zavádění strukturálních reforem hospodářství a zvýšení otevřenosti těchto ekonomik vůči světu. Tyto země také těží z toho, že současná světová ekonomika je závislá na nerostných surovinách (ropa, zemní plyn, uhlí, uran atd.), které se na území těchto států nachází dostatek. Dalším pozitivem pro všechny země je také obrovský lidský potenciál. Čína spolu s Indií má nejvíce obyvatel na světě. I Rusko a Brazílie se řadí mezi deset největších zemí, co se populace týče. Mladá a vzdělaná populace všech zemí představuje další předpoklad k silnému růstu.

Brazílie, Rusko, Indie a Čína zároveň stojí před obrovskou výzvou. I přes úspěšné provádění strukturálních reforem, je také zapotřebí, aby země svůj dynamický růst dokázaly udržet. Některé oblasti, kterým je třeba se věnovat, jsou pro země BRIC společné např. reformy finančního sektoru, udržení makroekonomické stability atd. Avšak zůstávají zde i problémy, které jsou typické pro každou zemi zvlášť. Brazílie musí čelit výzvě otevírání své ekonomiky a vytváření větší finančních rezerv pro zahraniční investice. Úkolem Ruska je boj s velkou korupcí ve státní správě a snížení závislosti ruské ekonomiky na obchodu s ropou. Indickými hlavními výzvami jsou větší otevřenost ekonomiky, lepší vzdělanost a budování infrastruktury. Čína naopak musí provést reformy podniků a finančních institucí, které jsou vlastněné státem.

3 Obchodní vztahy EU se skupinou BRIC

Obchodní vztahy EU s jednotlivými zeměmi jsou založeny na vzájemných dohodách. Takovéto dohody má EU i se skupinou BRIC. Avšak nejsou uzavřeny na bázi multilaterální (EU-BRIC), nýbrž na bázi bilaterální (EU-Brazílie, EU-Rusko atd.), jelikož BRIC netvoří žádnou regionální, ekonomickou či politickou organizaci, celek nebo blok. EU představuje pro čtyři země BRIC největšího obchodního partnera. Na druhou stranu i Brazílie, Rusko, Indie a Čína zaujímají důležité místo mezi obchodními partnery EU. Hlavním obchodním partnerem z této skupiny se pro EU jeví Čína, která se nachází v žebříčku na druhém místě, hned za USA. Naopak nejméně obchodů realizuje EU s Indií. Pokud bychom použily podíly jednotlivých zemí a vzaly je v úvahu jako celek, již dnes představuje BRIC největšího obchodního partnera EU. A jeho podíl bude zřejmě v následujících letech narůstat (souhrn největších obchodních partnerů EU je uveden v příloze 3). V rámci této kapitoly je obchodní výměna mezi EU a BRIC analyzována pomocí nomenklatury SITC (seznam výrobků dle nomenklatury SITC je uveden v příloze 4).

3.1 Obchodní vztahy EU a Brazílie

EU a Brazílie mají úzké historické, kulturní, hospodářské a politické vazby³⁰. Smluvní základ pro obchodní vztahy EU a Brazílie vznikl uzavřením Dohody o obchodní a hospodářské spolupráci (1975), na kterou navázala první Rámcová dohoda o spolupráci (1982). Současný vztah se řídí druhou Rámcovou dohodou o spolupráci (1992), Mezuregionální rámcovou dohodou o spolupráci (1999)³¹ a Dohodou o vědecké a technické spolupráci (2004). Základem budoucí bilaterální dohody mezi EU a Brazílií bude nová širokopásmová dohoda mezi EU a Jihoamerickou zónou volného obchodu (MERCOSUR), jejímž cílem je vytvořit mezi těmito bloky pásmo volného obchodu. Tato dohoda je v současné době ve fázi vyjednávání. EU a MERCOSUR si od této dohody slibují odstranění celních i mimocelních bariér mezi oběma celky s tím, že napomůže podpoře regionální obchodní integraci mezi zeměmi obou celků³². Dohoda o zóně volného obchodu se bude týkat

³⁰ Brazílie je bývalou kolonií jedné ze současných členských zemí EU – Portugalska.

³¹ Mezuregionální rámcová dohoda o spolupráci byla sjednána mezi EU a seskupením MERCOSUR. Brazílie je členem tohoto seskupení.

³² DG Trade, 2010.

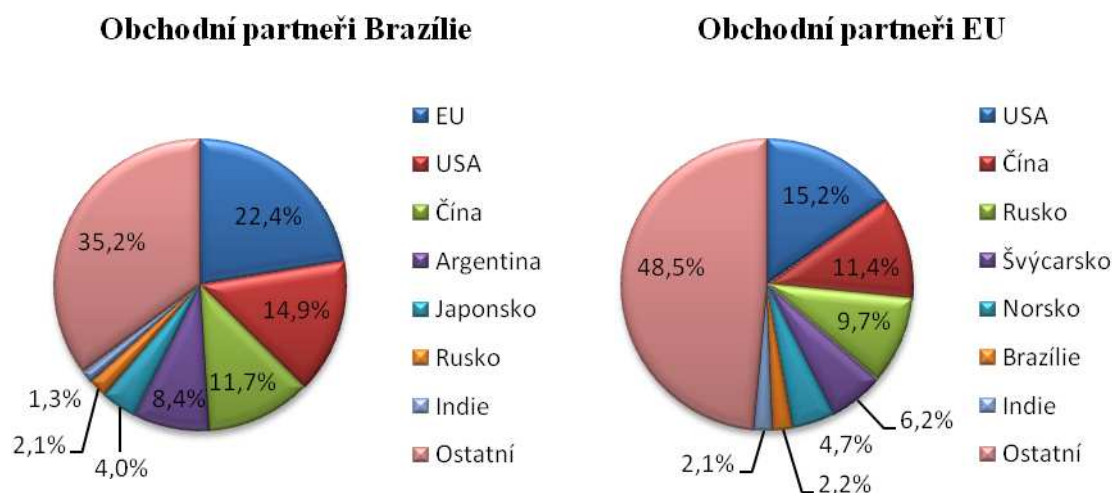
obchodu se zbožím a službami, investic, práv k duševnímu vlastnictví, aspektů ochrany zeměpisných označení, zadávání veřejných zakázek, technických překážek obchodu atd.

Do léta roku 2004 docházelo k postupnému pokroku v jednání. Nicméně tento proces se zastavil v září téhož roku. Od té doby se konají pravidelné schůzky na ministerské úrovni, jejichž cílem je obnovit tento proces. Avšak jednání o bilaterální dohodě mezi EU a MERCOSUR silně závisí na výsledku jednání WTO v Dauhá³³.

3.1.1 Obchodní výměna EU s Brazílií

Všechny země skupiny BRIC se v roce 2008 nacházely mezi deseti hlavními obchodními partnery EU. Brazílie v tomto žebříčku hlavních obchodních partnerů EU figurovala na deváté příčce. Celkově se Brazílie na obchodu realizovaném EU podílela 2,2 %. I když ze strany EU obchod realizovaný s Brazílií nepředstavuje obrovský podíl na obchodní výměně, tento jev není oboustranný. EU je pro Brazílii obchodním partnerem číslo jedna³⁴. Obchod s EU tvořil v roce 2008 22,4 % veškerých brazilských obchodních transakcí.

Graf 3.1: Obchodní partneři Brazílie a EU v roce 2008 (v %)

Pozn.: Graf obsahuje 5 nejvýznamnější obchodních partnerů dle objemu obchodní výměny za rok 2008 a navíc i ostatní země BRIC.

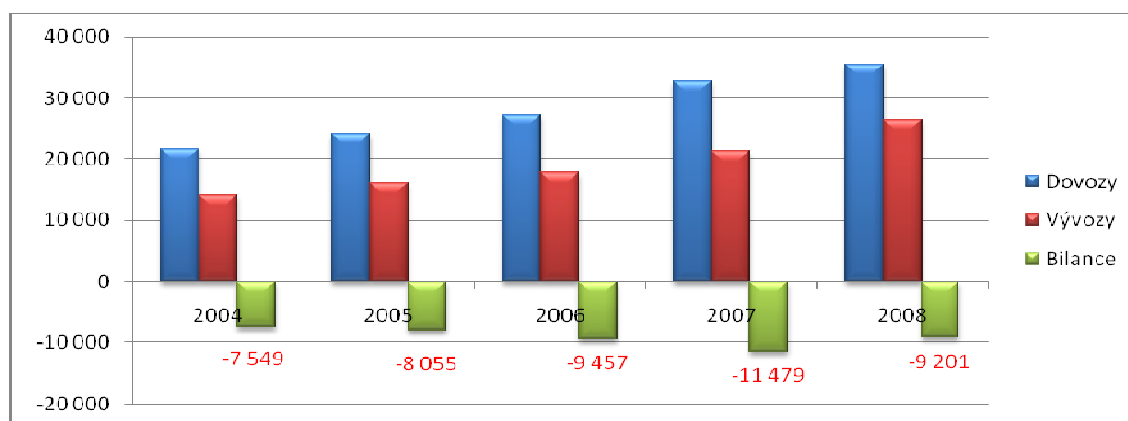
Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

³³ Úspěšné ukončení jednání konference WTO v Dauhá (Katar) by významně přispělo k otevřenějšímu a stabilnějšímu prostředí pro obchod a investice jak pro EU, tak pro Brazílii.

³⁴ Týká se obchodu se zbožím.

Obchodní bilance EU s Brazílií je dlouhodobě záporná. V období 2004–2008 se tato záporná hodnota bilance prohlubovala, s výjimkou roku 2008, kdy se záporné saldo podařilo zmírnit na 9,2 mld. eur. Stalo se tak v důsledku prudkého poklesu dovozu z Brazílie v témže roce. Hodnota dovozu z Brazílie v období 2004–2008 rostla průměrně o 13,1 % ročně³⁵. Ovšem hodnota vývozu EU do Brazílie rostla rapidněji a to o 16,8 % ročně³⁶. Výsledek tohoto růstu se v konečné bilanci sice projevil zmírněním záporného salda, ale hodnota importu z Brazílie je stále vyšší než hodnota exportu.

Graf 3.2: Obchodní bilance EU s Brazílií v letech 2004–2008 (v mil. euro)

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

Mezi hlavní položky vzájemného obchodu, které EU z Brazílie dováží patří nerostné suroviny a zemědělské produkty. Díky své rozloze je Brazílie obrovskou zásobárnou nerostných surovin, které se na jejím území nacházejí v hojné míře (hlavně železo, hliník, cín a olovo). Právě tato skupina výrobků tvořila v období 2004-2008 největší objem dovozu z Brazílie. V roce 2008 dosáhla hodnota nerostných surovin dovážených z Brazílie více jak 12 mld. EUR, což byl oproti roku 2004 téměř dvojnásobný nárůst, a 16,1 % dovážených surovin pocházelo právě z této země. Dlouhodobě i podíl dovážených zemědělských plodin a produktů je na vysoké úrovni, neboť v období 2004-2008 neklesl pod 10 %. V roce 2008 se tento podíl ustálil na hodnotě 11,7 % v souhrnné hodnotě 9,4 mld. EUR. Celkový objem dovozu z Brazílie v roce 2008 dosáhl více jak 35 mld. EUR.

³⁵ DG Trade. 2010.

³⁶ DG Trade. 2010.

Tab. 3.1: Struktura dovozu EU z Brazílie v letech 2004-2008

Kód SITC	2004		2006		2008	
	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
SITC 0+1	6 841	11,6	7 265	10,7	9 492	11,7
SITC 2+4	6 391	13,2	8 260	13,1	12 174	16,1
SITC 3	445	0,2	1 096	0,3	2 131	0,5
SITC 5	809	0,9	1 319	1,2	2 132	1,7
SITC 6+8	4 058	1,5	5 269	1,5	5 573	1,5
SITC 7	3 009	0,8	3 644	0,9	3 750	0,9

Zdroj: EUROSTAT. 2010. Vlastní zpracování.

Nadruhou stranu hodnota vývozu EU do Brazílie v posledním sledovaném roce období 2004-2008 dosáhla 25 mld. EUR. Na této hodnotě měly největší podíl vyvezené stroje a dopravní zařízení (13,5 mld. EUR), které tak tvořily více 50 % podíl veškerých vývozů Unie do Brazílie. Tato skupina výrobků patří dlouhodobě mezi hlavní vývozní artikl do Brazílie.

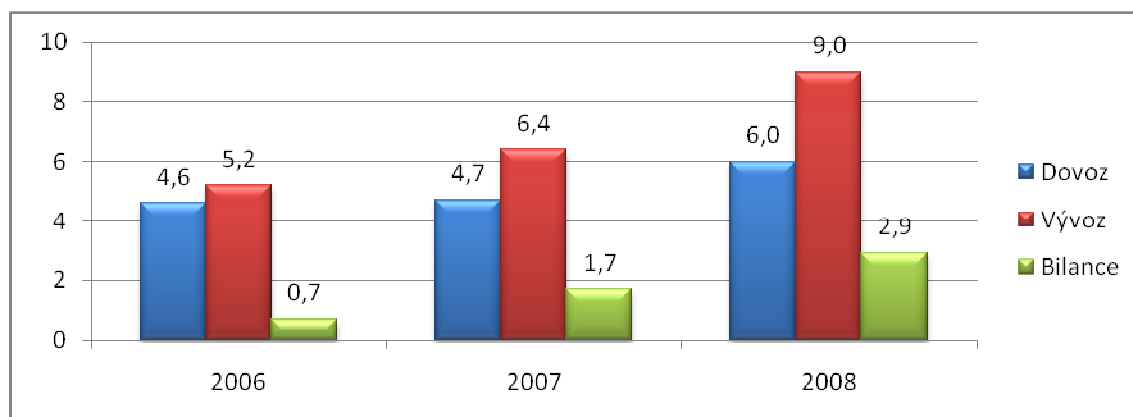
Tab. 3.2: Struktura vývozu EU do Brazílie v letech 2004-2008

Kód SITC	2004		2006		2008	
	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
SITC 0+1	321	0,7	441	0,8	600	0,9
SITC 2+4	205	1,0	325	1,1	444	1,4
SITC 3	196	0,6	330	0,6	559	0,9
SITC 5	3 195	2,1	3 671	2,0	5 176	2,6
SITC 6+8	2 514	1,0	3 433	1,2	4 939	1,6
SITC 7	7 264	1,7	8 966	1,8	13 591	2,4

Zdroj: EUROSTAT. 2010. Vlastní zpracování.

V obchodu se službami EU s Brazílií dosahovala v období 2006–2008 kladného salda. Toto saldo se od roku 2006 mírně zvyšuje. Zatímco Brazílie v roce 2008 vyvezla služby do EU ve výši 6 mld. euro, EU v tomtéž roce vyvezla služby do Brazílie v hodnotě 9 mld. euro. Obchod se službami mezi EU a Brazílií není rozvinut do takového objemu jako např. u Ruska a Číny, nicméně jak ukazuje graf 3.3, hodnota dovozu brazilských služeb do EU roste.

Graf 3.3: Obchod EU s Brazílií v oblasti služeb (v mld. EUR)

Pozn.: Vládní služby nejsou zahrnuty.

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

3.2 Obchodní vztahy EU a Ruska

Základem pro spolupráci s Ruskem je Společná strategie, Dohoda a partnerství a spolupráci a tzv. sektorové dohody.

EU považuje Rusko za strategického partnera. K zajištění koordinace svých aktivit vůči Rusku, vytvořila EU tzv. Společnou strategii³⁷, obsahující obecnou směrnici pro rozvíjení aktivit s Ruskem. Společná strategie je inovací Amsterdamské smlouvy (čl. 13 Smlouvy o EU)³⁸. Společné strategie jsou schvalovány Evropskou radou na základě doporučení Rady v oblastech, na kterých má EU velký zájem. Každá strategie specifikuje cíle, jejich platnost a zdroje tak, jak budou naplňovány v dalším období³⁹. (Cihelková, 2003).

Dohoda o partnerství a spolupráci byla podepsána v roce 1994 a vstoupila v platnost dne 1. prosince 1997. Tato dohoda upravuje politické, ekonomické a kulturní vztahy mezi EU a Ruskem. Jedním z jejích hlavních cílů je podpora obchodu a investic, jakož i harmonický rozvoj hospodářských vztahů mezi oběma stranami. Mezi EU a Ruskem byla zároveň uzavřena řada sektorových dohod⁴⁰.

³⁷ Takovouto strategii EU vytvořila i pro Ukrajinu a částečně pro Moldavsko a Bělorusko.

³⁸ V současnosti článek č. 26 Smlouvy o EU.

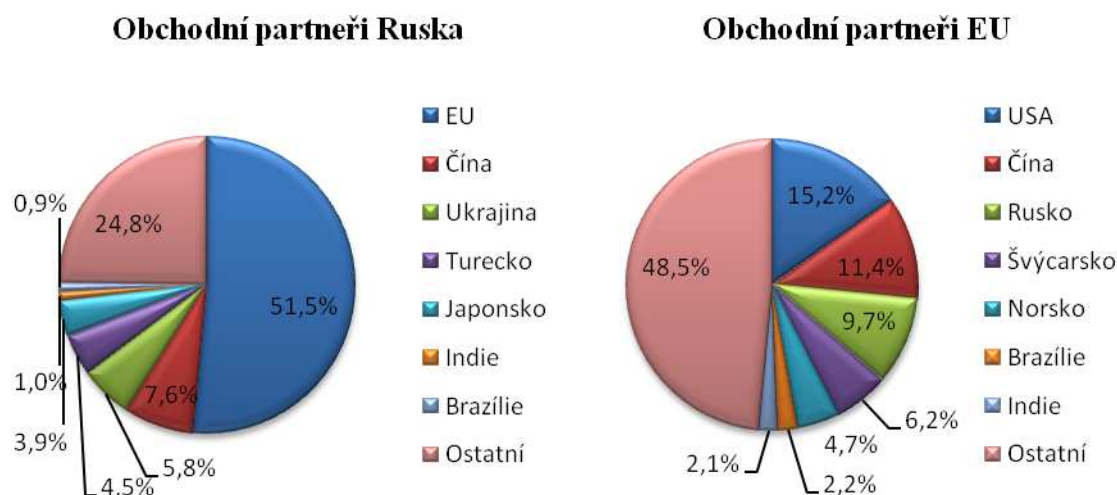
³⁹ První společná strategie byla přijata v Cologne (1999) a týkala se Ruska.

⁴⁰ Např. Dohoda o textilu, Dohoda o oceli, Dohoda o jaderné bezpečnosti a jaderné fúzi atd.

3.2.1 Obchodní výměna EU s Ruskem

EU představuje pro Rusko velmi významného obchodního partnera. V roce 2008 bylo Rusko třetím největším obchodním partnerem EU podílející se na jejím celkovém zahraničním obchodě 9,7 %⁴¹. Z pohledu Ruska je EU jejím největším obchodním partnerem. EU se v roce 2008 podílela na celkovém zahraničním obchodě Ruska z 51,5 %. Navíc v seznamu největších obchodních partnerů figurují i ostatní země skupiny BRIC.

Graf 3.4: Hlavní obchodní partneři Ruska v roce 2008 (v %)

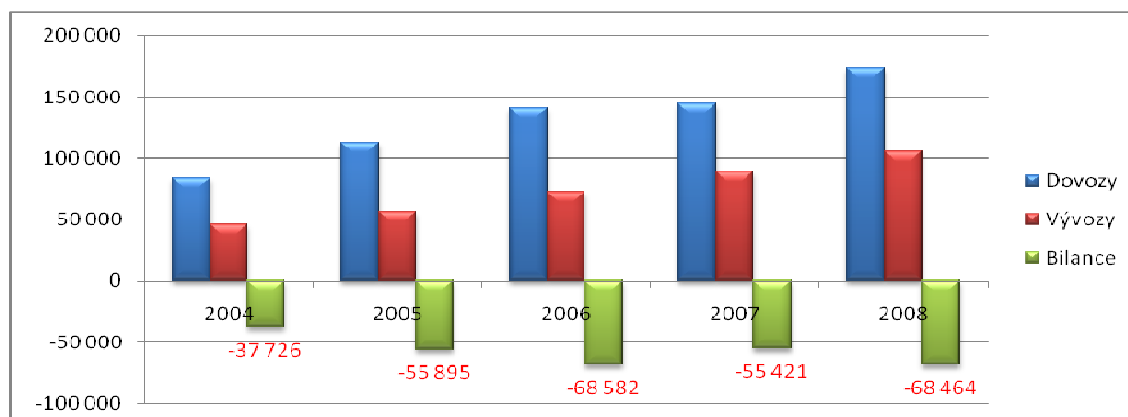
Pozn.: Graf obsahuje 5 nejvýznamnější obchodních partnerů dle objemu obchodní výměny za rok 2008 a navíc i ostatní země BRIC.

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

EU dosahuje v rámci obchodní výměny s Ruskem dlouhodobě záporné saldo. Hodnota této záporné obchodní bilance dosáhla v roce 2008 výše 68,5 mld. EUR. Tempo růstu dovozu rostlo v letech 2004-2008 průměrně o 20 %, Na druhou stranu vývoz v období 2004-2008 rostl v průměru více, a to o 23 %. V konečném důsledku rychlejší tempo růstu exportu do Ruska nedokázalo zápornou obchodní bilanci s Ruskem snížit.

⁴¹ Na prvním místě USA s 15,2 % a na druhém místě Čína s 11,4 %.

Graf 3.5: Obchodní bilance EU s Ruskem v letech 2004 – 2008 (v mil. euro)

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

EU z Ruska dováží především produkty těžářského a zpracovatelského průmyslu. V roce 2008 figurovaly na prvním místě v dovozu z Ruska minerální paliva, maziva a podobné výrobky. Jednalo se především o ropu a zemní plyn. Hodnota dovozu minerálních paliv vzrostla z 50,3 mld. EUR v roce 2004 na 123,7 mld. EUR v roce 2008. Takto vysoký objem právě této složky dovozu lze vysvětlit tím, že Rusko je hlavní zásobitelem ropy a zemního plynu EU. Jak je patné z tabulky 3.3, dovoz ruské ropy a zemního plynu se dlouhodobě podílí na celkovém dovozu těchto surovin z více jak 27 %, i když tento podíl v období 2004-2008 mírně klesal. Za zmínku, i když zdaleka nedosahují takového objemu jako ropa a zemní plyn, stojí výrobky strojírenského průmyslu. Hodnota této položky se pohybovala ve sledovaném období nad 10 mld. EUR

Tab. 3.3: Struktura dovozu EU z Ruska v letech 2004-2008

Kód SITC	2004		2006		2008	
	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
SITC 0+1	618	1,1	801	1,2	855	1,1
SITC 2+4	4 267	8,8	4 908	7,8	5 098	6,7
SITC 3	50 345	27,4	94 253	27,7	123 716	27,1
SITC 5	3 149	3,6	4 038	3,7	5 319	4,3
SITC 6+8	11 061	4,2	14 974	4,4	14 763	3,9
SITC 7	1 234	0,3	1 189	0,3	1 432	0,3

Zdroj: EUROSTAT. 2010. Vlastní zpracování.

Mezi největší obchodní artikly vyvážené EU do Ruska se v období 2004-2008 zařadily stroje a dopravní zařízení, výrobky zpracovatelského průmyslu a výrobky chemického průmyslu. Nejvyššího objemu dosahovala ve sledovaném období položka stroje a dopravní zařízení, jejíž hodnota vzrostla z 21,5 mld. EUR v roce 2004 na 53,3 mld. EUR v roce 2008. A podíl vyvážených produktů strojírenského průmyslu EU vzrostl mezi lety 2006-2008 z 6,7 % na 9,4 %. Zároveň i výrobky zpracovatelského a chemického průmyslu dosáhly mezi lety 2006-2008 růstu o více než jeden procentní bod.

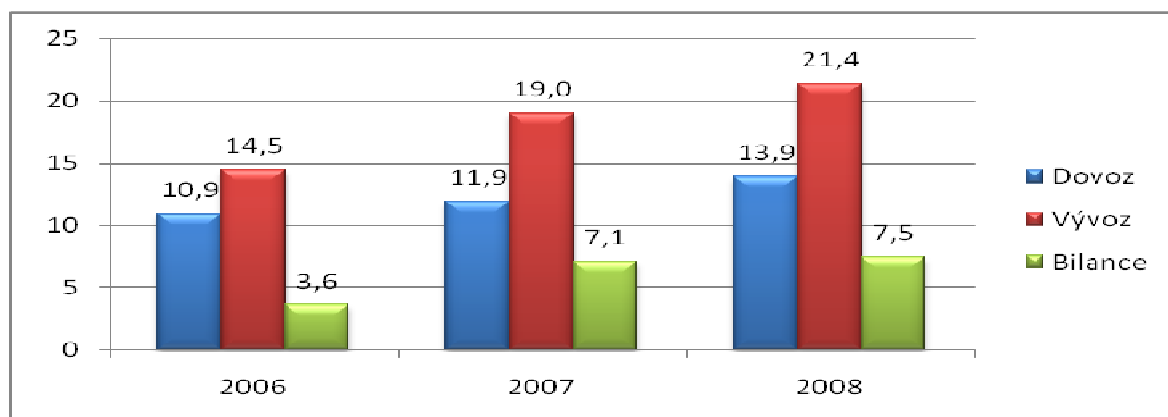
Tab. 3.4: Struktura vývozu EU do Ruska v letech 2004-2008

Kód SITC	2004		2006		2008	
	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
SITC 0+1	4 038	8,3	5 917	10,2	7 571	11,1
SITC 2+4	841	4,0	1 059	3,7	1 548	4,8
SITC 3	247	0,8	422	0,7	609	0,7
SITC 5	6 403	4,2	10 932	5,9	13 812	6,9
SITC 6+8	12 254	5,0	18 945	6,4	25 806	8,1
SITC 7	21 496	5,0	33 610	6,7	53 363	9,4

Zdroj: EUROSTAT. 2010. Vlastní zpracování.

Z pohledu Ruska by se obchod se službami s EU dal označit za nevyužitou oblast. Bilance služeb EU s Ruskem je kladná a její hodnota v roce 2008 dosáhla 7,5 mld. euro. EU vyvezla do Ruska v roce 2008 služby v hodnotě 21,4 mld. euro, zatímco Rusko v celkové výši 13,9 mld. euro. I přesto, že Rusko má k poskytování služeb nespornou výhodu oproti ostatním zemím BRIC v tom, že je geograficky s Evropou spřízněno z celé skupiny nejvíc, tak v oblasti služeb nevyvíjí přílišné úsilí a spoléhá na obchod s nerostnými surovinami.

Graf 3.6: Obchod EU s Ruskem v oblasti služeb (v mld. EUR)

Pozn.: Vládní služby nejsou zahrnuty.

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

3.3 Obchodní vztahy EU a Indie

Právní základy obchodní spolupráce EU s Indií sahají do 70. let 20. století. V roce 1973 byla s Indií uzavřena Obchodní dohoda, na kterou navázala Kooperační dohoda v podobě tzv. čisté dohody o spolupráci (1981)⁴² a posléze byla podepsána Kooperační dohoda o partnerství a rozvoji (1994). V roce 2004 se Indie stala jedním ze strategických partnerů EU. V důsledku toho, EU schválila v roce 2005 Společný akční plán EU s Indií⁴³ (EU-India Joint Action Plan), který se zaměřuje na využití plného potenciálu tohoto partnerství v klíčových oblastech zájmu EU. EU vytváří s Indií institucionální rámec, který se odvíjí od každoročního summitu EU s Indií. Kombinace rychlého růstu a relativně vysoké ochrany trhu znamenalo, že Indie byla subjektem k podepsání dohody o volném obchodu, jejíž myšlenka byla obsažena ve strategii Globální Evropa. Jednání o takovéto dohodě o volném obchodu byla zahájena v červnu 2007 a doposud se konalo pět kol jednání.

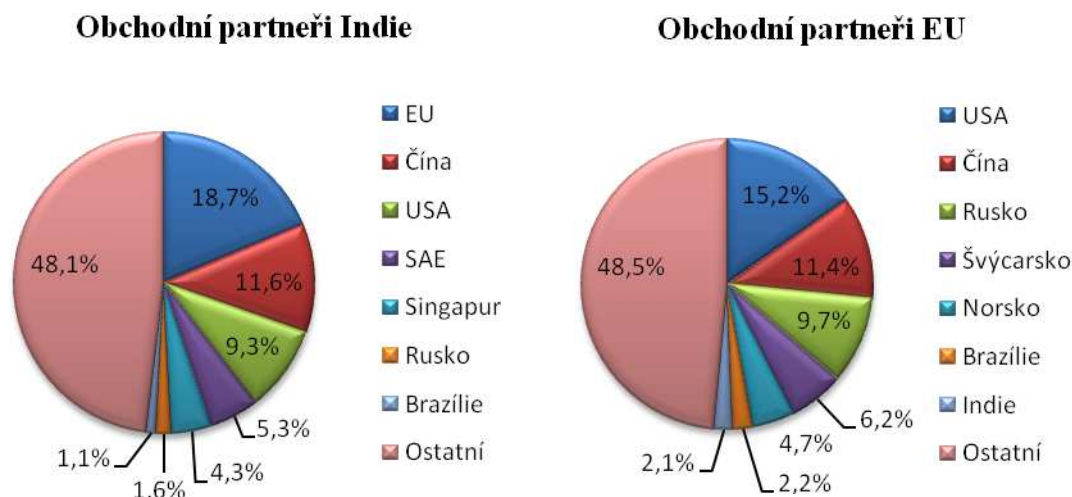
⁴² Jedná se o nepreferenční dohodu zakládající spolupráci v mnoha oblastech, mezi které patřil obchod a ekonomika, zemědělství a rybolov, průmysl a energetika, věda a technologie, investice a životní prostředí.

⁴³ Prošel revizí v roce 2008.

3.3.1 Obchodní výměna EU s Indií

Indie představuje z celé skupiny BRIC nejméně významného obchodního partnera EU. Obchodní výměna ve výši necelých 61 mld. euro představovala v roce 2008 pouhých 2,1 % zahraničního obchodu EU. I přes takto nízký podíl Indie zaujala místo mezi deseti nejvýznamnějšími obchodními partnery EU. Na druhou stranu, podobně jako u Brazílie a Ruska, EU představuje hlavního obchodního partnera Indie. V roce 2008 18,7 % veškerých indických obchodních transakcí proběhlo právě s EU. EU taktéž figuruje jako hlavní obchodní partner Indie. Nicméně je nutno podotknout, že Indie má pestrou diverzifikaci obchodních partnerů, jelikož ani pět hlavních partnerů netvoří 50 % veškerých indických obchodních transakcí.

Graf 3.7: Hlavní obchodní partneři Indie v roce 2008 (v %)

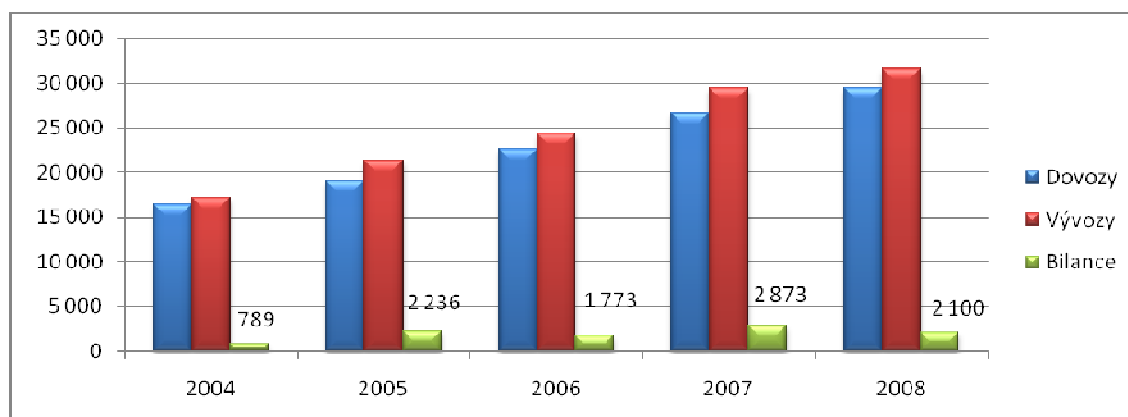

Pozn.: Graf obsahuje 5 nejvýznamnější obchodních partnerů dle objemu obchodní výměny za rok 2008 a navíc i ostatní země BRIC.

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

Obchodní bilance EU s Indií vykazuje za období 2004–2008 kladné zůstatky. Indie je jedinou zemí ze skupiny BRIC, se kterou EU vytváří dlouhodobě kladné saldo obchodní bilance, jehož hodnota se v roce 2008 ustálila na 2,1 mld. EUR. Tento zůstatek se EU daří udržovat z toho důvodu, že tempo růstu vývozu do Indie je mírně vyšší než tempo dovozu do Indie. Tempo růstu dovozu z Indie rostlo v letech 2004-2008 průměrně o 15,8 %, zatímco vývoz do Indie rostl průměrně o 16,4 % za stejné období.

Graf 3.8: Obchodní bilance EU s Indií v letech 2004–2008 (v mil. euro)

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

Hlavní dovozní položkou z Indie jsou výrobky zpracovatelského průmyslu (především textil a oblečení). Hodnota této položky má v letech 2004-2008 rostoucí charakter. Z 10,3 mld. EUR v roce 2004 na 15,7 mld. EUR. Mezi další významné produkty dovážené z Indie patří stroje a dopravní zařízení a výrobky chemického průmyslu. EU dováží z Indie i významné množství minerálních paliv (ropy), čímž se snaží diverzifikovat závislost této suroviny na Rusku. Jak uvádí tabulka 3.5, podíl dovozu indické ropy se zvyšuje. Z hodnoty 382 mil. EUR v roce 2004 vzrostl dovoz ropy z Indie šestkrát, a to na hodnotu 2,3 mld. EUR.

Tab. 3.5: Struktura dovozu EU z Indie v letech 2004–2008

Kód SITC	2004		2006		2008	
	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
SITC 0+1	1 070	1,8	1 473	2,2	1 843	2,3
SITC 2+4	751	1,5	817	1,3	1 044	1,4
SITC 3	382	0,2	1 017	0,3	2 326	0,5
SITC 5	1 631	1,8	2 377	2,2	3 318	2,7
SITC 6+8	10 314	3,9	13 939	4,1	15 709	4,2
SITC 7	2 150	0,6	2 822	0,7	5 018	1,2

Zdroj: EUROSTAT. 2010. Vlastní zpracování.

Mezi hlavní vývozní položky EU do Indie patří stroje a dopravní zařízení a výrobky zpracovatelského průmyslu. Právě tyto dvě položky tvořily v období 2004-2008 většinu

uskutečňovaných vývozů do Indie. V roce 2008 se jejich souhrnná hodnota pohybovala okolo 25 mld. EUR. I přes vysoké hodnoty dovozů právě těchto skupin výrobků, zaujímají vývozy EU velmi nízké podíly v rámci celkového indického dovozů těchto produktů.

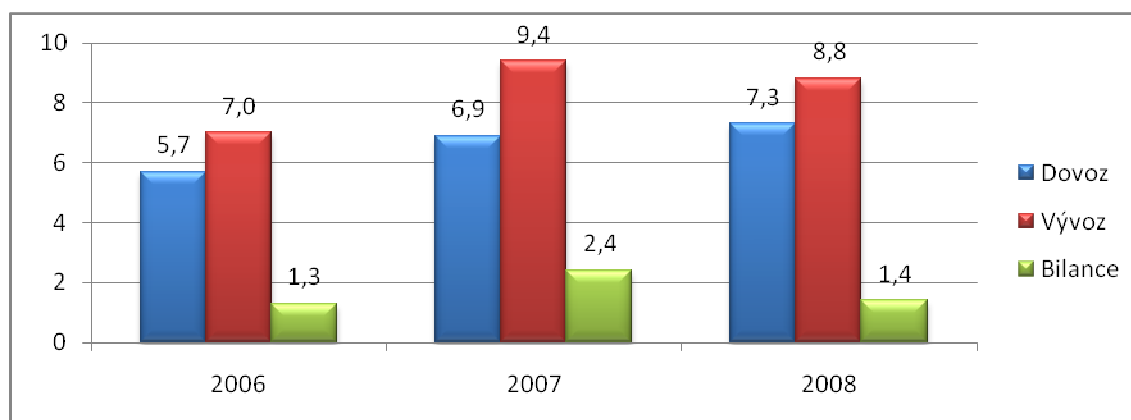
Tab. 3.6: Struktura vývozu EU do Indie v letech 2004–2008

Kód SITC	2004		2006		2008	
	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
SITC 0+1	88	0,2	263	0,5	177	0,3
SITC 2+4	615	2,9	930	3,3	1 367	4,3
SITC 3	83	0,3	167	0,3	199	0,2
SITC 5	1 695	1,1	2 196	1,2	3 050	1,5
SITC 6+8	8 122	3,3	9 957	3,4	11 818	3,7
SITC 7	6 045	1,4	10 236	2,0	13 938	2,4

Zdroj: EUROSTAT. 2010. Vlastní zpracování.

V oblasti služeb jak Indie, tak EU nejsou příliš aktivní. Obchodní výměna služeb mezi těmito celky byla v období 2006-2008 nejmenší z celé skupiny BRIC. Na druhou stranu lze však říct, že rozdíl mezi vývozem služeb do Indie a dovozem služeb z Indie je nepatrný. Tento rozdíl dosáhl výše 1,4 mld. EUR v roce 2008 ve prospěch EU, která tak vytvořila kladné saldo obchodu se službami s Indií.

Graf 3.9: Obchod EU s Indií v oblasti služeb (v mld. EUR)

Pozn.: Vládní služby nejsou zahrnuty.

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

3.4 Obchodní vztahy EU a Číny

Hlavní právní rámec pro vztahy EU s Čínou je zakotven v Dohodě o obchodě a spolupráci mezi EU a Čínou, která byla podepsána v roce 1985. Tato dohoda nahrazovala dřívější verzi dohody z roku 1978 a pokrývala ekonomické a obchodní vztahy EU s Čínou. První dlouhodobou strategii vztahů EU a Číny vydala Komise v roce 1995 pod názvem Dlouhodobá politika zaměřená na vztahy mezi Čínou a EU. Na základě této strategie začaly být vztahy mezi EU a Čínou sledovány ve třech hlavních oblastech: politický dialog zahrnující specifický dialog o lidských právech, ekonomické a obchodní vztahy a kooperační programy EU a Číny při vstupu Číny do WTO (Fojtíková, 2006).

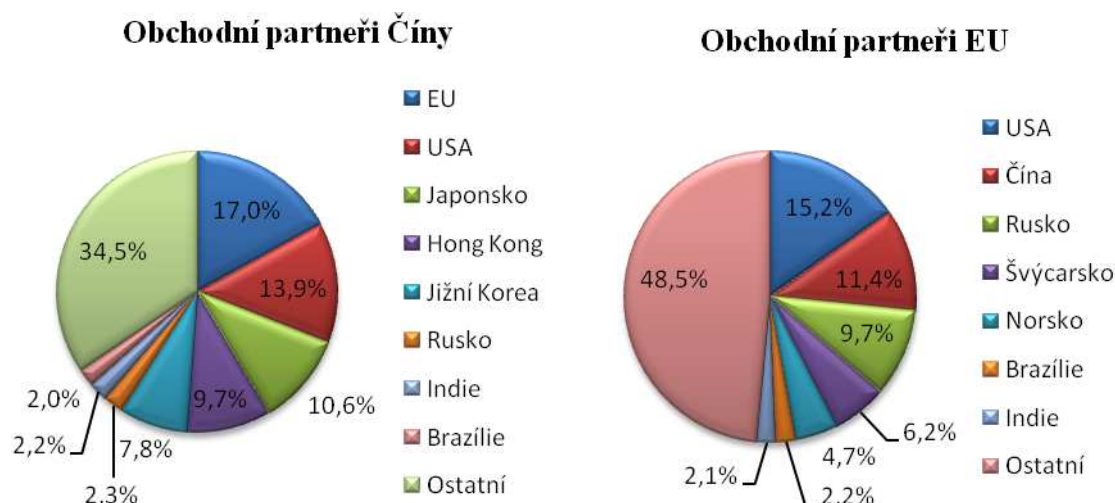
V roce 2006 Komise přijala významnou politickou strategii vůči Číně (Partnerství a hospodářská soutěž). Princip této strategie spočíval v tom, že EU bude akceptovat tvrdou čínskou konkurenci, ale na oplátku Čína bude obchodovat poctivě. Součástí této strategie je probíhající jednání o komplexní Dohodě o partnerství a spolupráci, které bylo zahájeno v lednu 2007. Tato dohoda poskytne příležitost k dalšímu zlepšení právního rámce pro bilaterální a investiční vztahy a také nutnou modernizaci dohody z roku 1985.

3.4.1 Obchodní výměna EU s Čínou

Na seznamu hlavních obchodních partnerů EU figuruje Čína na druhém místě za USA, což je nejvýznamnější pozice oproti zbylým zemím skupiny BRIC. Obrat zahraničního obchodu EU s Čínou dosahoval v roce 2008 více jak 326 mld. euro, tj. 11,4 % celkového obchodu EU. Z pohledu Číny je EU jejím největším obchodním partnerem, podílejícím se na celkovém čínském obchodě 17 %. EU figuruje jako čínský největší exportér, ale nikoliv importér⁴⁴.

⁴⁴ EU s podílem 11,8 % je druhá po Japonsku, která má podíl na čínském dovozu 13,5 %.

Graf 3.10: Hlavní obchodní partneři Číny v roce 2008 (v %)

Pozn.: Graf obsahuje 5 nejvýznamnějších obchodních partnerů dle objemu obchodní výměny za rok 2008 a navíc i ostatní země BRIC.

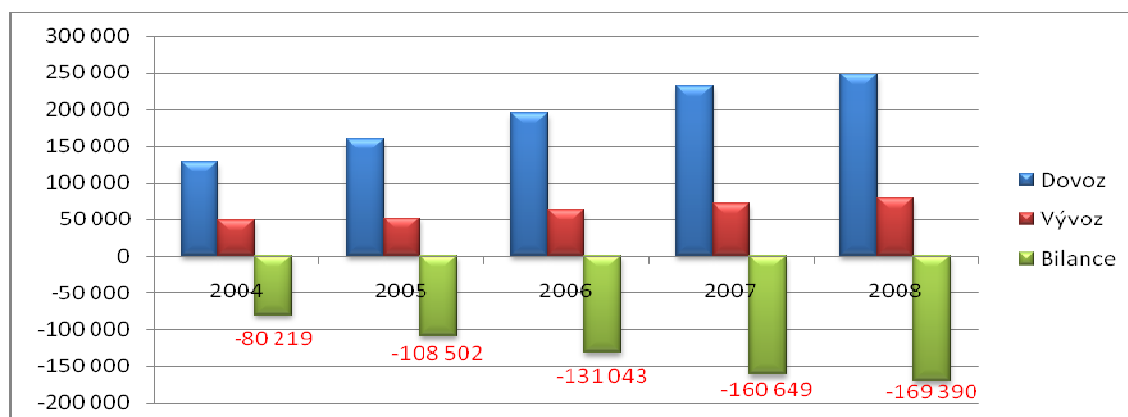
Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

V posledních letech dosahuje EU v rámci obchodní výměny s Čínou bilaterální deficit. Tento deficit obchodní bilance je vůbec největší z celé skupiny BRIC. V období 2004–2008 se tento deficit postupně navyšoval, až v roce 2008 dosáhl hodnoty více jak 169 mld. EUR. Jev vzrůstajícího deficitu může i pokračovat, jelikož hodnota vývozu do Číny neroste takovým tempem jako hodnota dovozu. Dovoz rostl v letech 2004–2008 průměrně o 17,8 %, zatímco vývoz jen o 12,9 %⁴⁵. Za jednu z příčin vzrůstajícího záporného salda obchodní bilance mohou být označeny existující překážky bránící tržnímu přístupu na čínský trh⁴⁶.

⁴⁵ DG Trade. 2010.

⁴⁶ Jedná se například o cenové kontroly, hygienické požadavky atd.

Graf 3.11: Obchodní bilance EU s Čínou v letech 2004–2008 (v mil. euro)

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

EU z Číny dováží, jak vyplývá z tabulky 3.7, převážně stroje a dopravní zařízení a výrobky zpracovatelské průmyslu (především textil, další významné produkty zpracovatelské průmyslu dovážené z Číny jsou např. hračky, sportovní vybavení, lampy a svítidly atd.). Objem dovozu obou těchto položek vzrostl v období 2004-2008 dvojnásobně. Rovněž i podíly na dovozu do EU v rámci těchto skupin výrobků ve sledovaném období rostly. Podíl dovozu strojů a dopravních zařízení z Číny vzrostl v období 2004-2008 o téměř 10 % a podíl dovozu výrobků zpracovatelského průmyslu z Číny vzrostl ve stejném období o 9 %. Méně významnou položku dovozu tvořily chemikálie, jejíž hodnota dovozu dosáhla v roce 2008 9,3 mld. EUR.

Tab. 3.7: Struktura dovozu EU z Číny v letech 2004-2008 (vyjma Hong-Kongu)

Kód SITC	2004		2006		2008	
	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
SITC 0+1	1 820	3,1	2 807	4,1	3 552	4,4
SITC 2+4	1 846	3,8	2 569	4,1	2 935	3,9
SITC 3	1 194	0,7	583	0,2	960	0,2
SITC 5	4 072	4,6	6 267	5,7	9 290	7,5
SITC 6+8	56 842	21,7	88 314	25,9	115 382	30,8
SITC 7	62 595	17,7	93 783	23,3	114 706	27,6

Zdroj: EUROSTAT. 2010. Vlastní zpracování.

Obdobně i v rámci vývozu do Číny, jsou hlavní položkou vývozu EU do této země stroje a dopravní zařízení a výrobky zpracovatelského průmyslu. Nicméně objem této obchodní transakce v rámci vývozu EU zdaleka nedosahuje hodnoty dovozu z Číny. V roce 2004 hodnota vývozu strojů a dopravních zařízení dosahovala 30,8 mld. EUR a ustálila se na 46,6 mld. EUR v roce 2008. Zároveň ve sledovaném období vzrostl i podíl produktů strojírenského průmyslu dovážených z EU. Za zmínku stojí i významný podíl vyvážených nerostných surovin do Číny. Čína je obrovská země a na jejím území se nachází velké množství nerostných surovin. I přesto v rámci mezinárodního obchodu některé nerostné suroviny dováží. Podíl EU na dovozu nerostných surovin do Číny se pohyboval nad 10 %. V roce 2008 se podíl EU, coby čínského dovozce nerostných surovin, ustálil na 16,5 %.

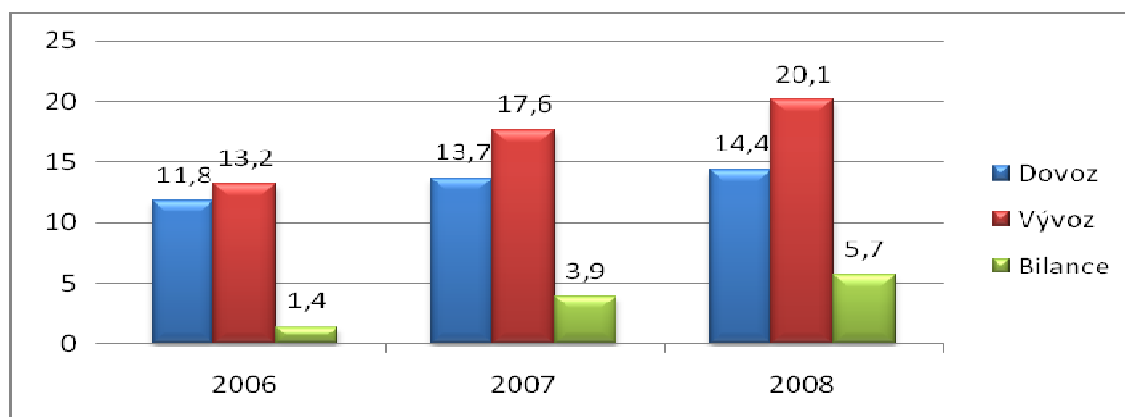
Tab. 3.8: Struktura vývozu EU do Číny v letech 2004-2008 (vyjma Hong-Kongu)

Kód SITC	2004		2006		2008	
	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
SITC 0+1	626	1,3	885	1,5	1 329	1,9
SITC 2+4	2 304	11,0	4 911	17,2	5 281	16,5
SITC 3	112	0,3	101	0,2	187	0,2
SITC 5	4 447	2,9	6 095	3,3	8 507	4,3
SITC 6+8	9 208	3,7	12 453	4,2	14 354	4,5
SITC 7	30 801	7,2	37 829	7,5	46 598	8,2

Zdroj: EUROSTAT. 2010. Vlastní zpracování.

EU v rámci obchodu s komerčními službami s Čínou dosáhla v období 2006–2008 kladné bilance, přičemž tuto bilanci se jí daří navyšovat. V roce 2006 činil přebytek v obchodu se službami 1,4 mld. EUR, v roce 2008 se přebytek zvýšil na 5,7 mld. EUR. Přestože EU s Čínou dosahuje obrovského deficitu v rámci obchodu se zbožím, v obchodní výměně se službami, podobně jako u ostatních zemí skupiny BRIC, dosahuje naopak kladné bilance.

Graf 3.12: Obchod EU s Čínou v oblasti služeb (v mld. EUR)

Pozn.: Vládní služby nejsou zahrnuty.

Zdroj: DG Trade. 2010. Vlastní zpracování.

3.5 Zhodnocení obchodní výměny EU se skupinou BRIC

Obchod mezi EU a zeměmi skupiny BRIC procházel od roku 2004-2008 rostoucím tempem. Tento jev lze vysvětlit vzrůstající otevřeností jednotlivých ekonomik vůči světovým trhům, ale také vzájemným úsilím Unie a BRIC při odbourávání překážek pro přístup na své trhy. Jednotlivé země skupiny BRIC se v rámci žebříčku nejvýznamnějších obchodních partnerů EU nacházejí mezi prvními (příloha 3). Pokud bychom vzaly v úvahu podíly jednotlivých zemí BRIC jako celku, tak podíly na celkovém obchodu s Unií překračují uskutečňované obchody s USA. V roce 2008 celkový podíl zemí skupiny BRIC na obchodu s Unií představoval více jak 25 %. Nicméně je důležité říct, že struktura obchodní výměny mezi EU a zeměmi skupiny BRIC je poněkud jednotvárná. Mezi nejvýznamnější položky vzájemných obchodů ve většině případů patří produkty strojírenského, zpracovatelského chemického průmyslu.

Díky společnému úsilí všech členských zemí je EU v současnosti největším světovým obchodníkem, zahrnujíc okolo 17 % světového dovozu a vývozu. Zároveň je významným hybatelem na půdě WTO, která se snaží odstraňovat protekcionistická opatření v oblasti světového obchodu. Podporuje začlenění chudých, rozvojových zemí do světového obchodu, protože se domnívá, že ekonomická globalizace může přispět nejen k rozvoji bohatých zemí, ale i těch chudých.

Závěr

Základy společné obchodní politiky byly položeny v roce 1968 vytvořením celní unie, která poskytla prostor pro vytvoření JVT. Po roce 1968 členské země Společenství sjednotily své celní sazebníky a vytvořily ze svých území jednotné celní území a přijaly společný celní sazebník pro obchod se třetími zeměmi. Současně s růstem hospodářského významu a prohlubující se integrací, se vliv EU přesunul i na úroveň geopolitickou. Po druhé světové válce byla převážná část Evropy závislá na prostředcích z USA, které se snažily o poválečnou obnovu Evropy. A 65 let po skončení této války se může EU srovnávat se svým nejvýznamnějším rivalem – USA.

Světový obchod je motorem světového růstu. Bez dostatečné otevřenosti a liberálnosti trhů nemůže v dnešní době žádná země existovat. Pochopili to i představitelé vlád jednotlivých zemí BRIC. Programy hospodářských reforem, které tyto země zavádí již od konce 40. let 20. století, představovaly první krok k nastartování dynamického růstu. O skupině BRIC se hovoří necelých 10 let. A za tuto dobu vstoupila do podvědomí veřejnosti jako synonymum úspěchu, růstu a prosperity. Jedním z hlavních poznávacích znaků BRIC je jeho rozmanitost. Tyto země sice mají mnoho společného, na druhou stranu je mnoho věcí rozděluje. Společným prvek všech zemí je jejich rozlehlost a hustota obyvatelstva. Díky tomu, že země BRIC tak velké procento zemské souše, nachází se na jejich území bohatá ložiska nerostných surovin. Počet obyvatel značí, že v dané zemi je obrovský trh práce a lidský potenciál je na vysoké úrovni. Samozřejmě výše zmíněné reformy ekonomiky, které tyto země provádí, jsou dalším prvkem stmelujícím tyto země. Avšak nelze opomenout to, že kromě těchto jevů, které souvisí s ekonomikou, nic jiného tyto země nespojuje. Každá země má své vlastní historické kořeny, které se vyvíjely nezávisle na těch ostatních. Rozdílné tradice, zvyky, jazyk, politické prostředí, přístup k lidským právům – to vše vyzdvihuje názory kritiků, že BRIC nedosahuje a možná ani nedosáhne na úroveň EU, jelikož k vytvoření jakéhosi uceleného politického a ekonomického celku, je potřeba více ústupků a kompromisů než jen snížení cel. Z tohoto důvodu není jasné zda země jako Čína bude ochotna se vzdát své autority a přenést ji na nadnárodní orgány pomyslně vytvořeného ekonomického bloku.

Obchodní vztahy EU se zeměmi BRIC se obrátily novým směrem v 90. letech 20. století. Série nově schválených dohod o obchodu a spolupráci, uzavřených na bilaterální

úrovni, přinesly liberalizaci vzájemného obchodu, což se projevuje na rostoucím objemu uskutečňované obchodní výměny mezi oběma celky. Avšak je nutné zmínit, že obchod mezi EU a zeměmi BRIC je značně asymetrický. Zatímco obchod Indie v roce 2008 s EU představoval 18,7 % veškerých indických obchodních transakcí, obchod realizovaný EU s Indií dosáhl hodnoty 2,1 % v témže roce. EU představovalo pro Rusko hlavního obchodního partnera s podílem 51,5 % veškerých uskutečňovaných obchodů v roce 2008. Na druhou stranu Rusko se podílelo na celkové obchodní výměně EU pouze z 9,7 %. Brazílie představovala v roce 2008 podíl na 2,2 % veškerých obchodů EU. Na druhou stranu EU zaznamenala v tomtéž roce podíl 22,4 % na celkových obchodních transakcích Brazílie. Za výjimku by se dal označit případ obchodních vztahů EU a Číny, kde k žádným výrazným odchylkám nedocházelo.

Během svého studia dané problematiky jsem došel k závěru, že na pozadí uzavíraných dohod o obchodu a spolupráci mezi EU a zeměmi skupiny BRIC stále existuje jakási „nevůle“ zúčastněných stran plně liberalizovat své trhy. EU stále uplatňuje subvencování zemědělské politiky, a tak zvýhodňuje domácí producenty před zahraničními, což nejvíce z celé skupiny poškozuje Brazílii. Zemědělské výrobky jsou hlavním vývozním artiklem EU z Brazílie. Čína od svého vstupu do WTO podala na EU několik stížností, ohledně antidumpingových opatření, které podle Číny EU užívá k ochraně domácích výrobců. Tím nechci tvrdit, že by uzavírání vzájemných dohod nemělo žádný oboustranný přínos. Růst obchodu mezi oběma celky dokazuje, že tyto dohody mají svůj smysl a že jsou prospěšné všem stranám. Za nevyužitou oblast, které by země BRIC měly věnovat pozornost je oblast obchodu se službami. Jak bylo uvedeno v kapitole 3 všechny země skupiny dosahují s EU v rámci obchodu se službami záporného salda. I přestože podíly sektoru služeb na tvorbě HDP u jednotlivých zemí BRIC dosahují dominantního postavení, je patrné, že služby jsou určeny spíše pro domácí spotřebu. Většina dohod o obchodu a spolupráci, na které jsem v rámci studování této problematiky narazil, se týkala obchodu se zbožím. Oblast služeb byla zahrnuta v rámci Dohod o partnerství a spolupráci, které EU uzavřela např. s Ruskem a dalšími zeměmi SNS. U ostatních zemí BRIC jednání v oblasti liberalizace služeb stále probíhají. Možná by tohle mohl být nový směr, kterým by se země EU a BRIC měly ubírat – podpora a liberalizace podmínek obchodu se službami.

Podle mého názoru, vzájemné vztahy EU se skupinou BRIC jsou položeny na stabilních základech, na které může navázat nový směr rozvoje bilaterálních vztahů. Vzájemná kooperace EU a BRIC by mohla uspíšit jednání v rámci ministerské konference v Dauhá na půdě WTO (vyjma Ruska, které není členem), čímž by se zavedl nejen nový směr světového obchodu, ale i vzájemného vztahu mezi EU a BRIC. Všechny země se uvědomují, že současným trendem světového obchodu je otevřenost a liberalizace ekonomiky.

Osobně se domnívám, že skupina BRIC představuje nejen potenciál na poli ekonomickém, ale i geopolitickém. V současnosti je světovým trendem globalizace a integrace. Kdyby toto seskupení utvořilo jakýsi celek či blok dalo by signál světu, že i naprosto odlišné kultury mohou překonat rozdíly a spolupracovat v harmonii k dosažení svých cílů. A kdyby to dokázal BRIC, tak proč ne Afrika, která je momentálně nejrizikovějším regionem na světě. EU může těžit z toho, že mezi jejími členy existují historické, kulturní a společenské vazby. I díky tomu, je proces integrace a schopnost hledat konsensus jednodušší. Uzavíráním dohod o obchodu a spolupráci, které EU zahájila na začátku 70. let 20. stol. století může předznamenávat dlouhodobou spolupráci mezi oběma celky.

Seznam použité literatury

Monografie

CIHELKOVÁ, E. a kol. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck, 2009. S. 209 – 232. ISBN 978-80-7400-155-0.

CIHELKOVÁ, E. *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003. 709 s. ISBN 80-7179-804-5.

FÁREK, J.; KRAFT, J. *Světová ekonomika*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita, 2003. Str. 79 – 84. ISBN 80-7083-712-8.

FIALA, P.; PITROVÁ, M. *Evropská unie*. 2. dopl. a aktual. vyd. Brno: Centrum pro demokracie a kultury, 2009. str. 483 – 488. ISBN 978-80-7325-180-2.

FOJTÍKOVÁ, L. *Společná obchodní politika Evropské unie*. 1. vyd. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2006. 133 s. ISBN 80-248-1076-X.

FOJTÍKOVÁ, L.; LEBIEDZIK, M. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.

JAKŠ, J. *Quo Vadis Evropská unie*. 1. vyd. Praha: ETC, 1998. str. 64 – 68. ISBN 80-86006-57-3.

JANATKA, F.; LUKEŠ, K.; NEUBAUER, K.; STUHLÍK, K.; ŠMEJKAL, V. a TOMÍČEK, M. *Obchod v rámci Evropské unie a obchodní operace mimo členské země EU*. Praha: ASPI, 2004. str. 44 – 51. ISBN 80-7357-006-8.

KUČEROVÁ, I. *Evropská unie: Hospodářské politiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 2006. str. 166 – 180. ISBN 80-246-1212-7.

MAJEROVÁ, I. *Rozvojové ekonomiky*. Opava: Slezská univerzita, 2008. 170 s. ISBN 978-80-7248-459-1.

ŽÍDEK, L. *Dějiny světového hospodářství*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 397 s. ISBN 978-80-7380-184-7.

Elektronická publikace

EVROPSKÁ UNIE. Lisabonská smlouva [online]. 2007. 274 s. ISSN 1725-5163. Dostupný z WWW: <http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/cs_CZ/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=FXAC07306>.

GOLDMAN SACHS. *BRICs Lead the Global Recovery* [online]. 2009. 4 s. Dostupný z WWW: <<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/lead-global-recovery.html>>.

GOLDMAN SACHS. *The BRICs Nifty 50: The EM & DM winners* [online]. 2009. 36 s. Dostupný z WWW: <<http://www2.goldmansachs.com/ideas/brics/nifty-50.html>>.

MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND. *World Economic Outlook Update: A Policy-Driven, Multispeed Recovery* [online]. 2010. 6 s. Dostupný z WWW: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/update/01/index.htm>>.

Periodika

BEATTIE, A. *Jaguár, medvěd, tygr a panda dohánějí svět* [online]. Hospodářské noviny: 19. ledna 2010. Dostupný z WWW: <<http://hn.ihned.cz/c1-40021200-jaguar-medved-tygr-a-panda-dohaneji-svet>>.

ČERMÁK, P. *Z čeho bude vycházet rozvoj zemí BRIC* [online]. Peníze.cz: 5. listopadu 2008. Dostupný z WWW: <<http://www.penize.cz/46504-z-ceho-bude-vychazet-rozvoj-zemi-bric>>.

DVOŘÁKOVÁ, R.; ŠALAMONOVÁ, I. *BRIC: čtyři perspektivní ekonomiky - všechny stejné, každá jiná* [online]. Investice.cz: 25. září 2008. Dostupný z WWW:

<<http://investice.ihned.cz/c1-28197670-bric-ctyri-perspektivni-ekonomiky-vsechny-stejne-kazda-jina>>.

NĚMEC, P. *Výměna světových tahounů* [online]. Ekonom: 24. září 2009. Dostupný z WWW: <http://m.ihned.cz/c4-10005590-38408630-700000_ekodetail-vymena-svetovych-tahounu>.

Internet

Oficiální stránky Banky Goldman Sachs:

<http://www2.goldmansachs.com/>

Oficiální stránky Central Intelligence Agency (CIA, *Ústřední zpravodajská služba*):

<https://www.cia.gov/>

Oficiální stránky Evropského statistického úřadu:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>

Oficiální stránky Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky:

<http://www.mpo.cz/>

Oficiální stránky Mezinárodního měnového fondu:

<http://www.imf.org/external/index.htm>

Oficiální stránky Obchodního ředitelství Evropské komise:

<http://ec.europa.eu/trade/>

Oficiální stránky Světové obchodní organizace:

<http://www.wto.org/>

<http://www.ipeadata.gov.br/ipeaweb.dll/ipeadata?40012562>

http://www.indexmundi.com/india/gdp_real_growth_rate.html

http://www.ibge.gov.br/7a12/mapas/frame.php?mapa=brasil/brasil_grandes_regioes

<http://www.rusko-info.cz/clanek/spolecenstvi-nezavislych-stat-sns>

<http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=14&Lg=1&Top=1>

Seznam zkratk

AKP	Afrika, Karibik, Pacifik
BRIC	<i>Brasil, Russia, India, China</i> Brazílie, Rusko, Indie, Čína
EHP	Evropský hospodářský prostor
EHS	Evropské hospodářské společenství
ES	Evropská společenství
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
EUR	Euro
GATT	<i>General Agreement on Tariffs and Trade</i> Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GSP	<i>Generalized System of Preferences</i> Všeobecný systém preferencí
HDP	Hrubý domácí produkt
JVT	Jednotný vnitřní trh
MERCOSUR	<i>Mercado Común del Sur</i> Společný jižní trh
MMF	Mezinárodní měnový fond
SAE	Spojené arabské emiráty
SITC	<i>Standard International Trade Classification</i> Standardní mezinárodní obchodní klasifikace
SNS	Sdružení nezávislých států
TDI	<i>Trade Defense Instruments</i> Nástroje na ochranu dovozu
USA	<i>The United States of America</i> Spojené státy americké
USD	<i>The United States dollar</i> Americký dolar
WTO	<i>The World Trade Organization</i> Světová obchodní organizace

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на вѣдомі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. května 2010

.....
jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

.....

Seznam příloh

Příloha 1: Regionální mapa Brazílie

Příloha 2: Společenství nezávislých států

Příloha 3: Seznam obchodních partnerů EU

Příloha 4: Seznam výrobků dle nomenklatury SITC

Příloha 1: Regionální mapa Brazílie

Zdroj: http://www.ibge.gov.br/7a12/mapas/frame.php?mapa=brasil/brasil_grandes_regioes

Legenda

- hranice státu
- hranice země
- hlavní město státu
- ★ hlavní město země

Regiony

- sever
- severovýchod
- jihovýchod
- středozápad
- jih

Příloha 2: Společenství nezávislých států

Zdroj: <http://www.rusko-info.cz/clanek/spolecenstvi-nezavislych-statu-sns>

Společenství nezávislých států je organizace zahrnující 9 z 15 bývalých svazových republik Sovětského svazu: Arménii, Ázerbájdžán, Bělorusko, Kazachstán, Kyrgyzstán, Moldavsko, Rusko, Tádžikistán a Uzbekistán. Turkmenistán přerušil své stálé členství 26. srpna 2005 a je v současné době přidruženým členem. 12. srpna 2008 oznámila Gruzie odchod ze SNS. 14. srpna pak gruzínský parlament vzhledem k ozbrojenému konfliktu s Ruskem hlasováním anuloval smlouvy o členství v SNS. Sídlem SNS je běloruský Minsk.

Příloha 3: Seznam obchodních partnerů EU (2008)

Pořadí	Partneři	Objem (mil. EUR)	Podíl (%)
1	USA	435 995,5	15,2
2	Čína	326 324,9	11,4
3	Rusko	278 770,2	9,7
4	Švýcarsko	177 848,2	6,2
5	Norsko	135 735,9	4,7
6	Japonsko	117 342,0	4,1
7	Turecko	100 147,4	3,5
8	Jižní Korea	65 063,5	2,3
9	Brazílie	61 908,1	2,2
10	Indie	60 980,2	2,1
11	Kanada	49 900,8	1,7
12	Alžírsko	43 660,9	1,5
13	Jižní Afrika	42 472,5	1,5
14	Saudská Arábie	42 377,6	1,5
15	Libye	39 969,7	1,4
16	Ukrajina	39 523,8	1,4
17	Singapur	38 196,2	1,3
18	SAE	37 498,2	1,3
19	Austrálie	36 399,4	1,3
20	Mexiko	35 896,2	1,3
21	Tajwan	35 682,2	1,2
22	Hong Kong	32 599,6	1,1
23	Malajsie	29 084,1	1,0
24	Nigérie	26 589,7	0,9
25	Írán	25 729,7	0,9

Zdroj: DG Trade, 2009. Vlastní zpracování.

Příloha 4: Seznam výrobků dle nomenklatury SITC

SITC sekce	Skupina výrobků v rámci dané sekce
SITC 0	Potraviny a živá zvířata
SITC 1	Nápoje a tabák
SITC 2	Nerostné suroviny, nepoživatelné suroviny; vyjma paliv
SITC 3	Minerální paliva, maziva a podobné produkty
SITC 4	Živočišné a rostlinné oleje, tuky a vosky
SITC 5	Chemikálie a podobné produkty
SITC 6	Výrobky zpracovatelské průmyslu, klasifikované podle materiálu
SITC 7	Stroje a dopravní zařízení
SITC 8	Různorodé produkty zpracovatelského průmyslu
SITC 9	Komodity a transakce nikde výše uvedené

Pozn.: Jedná se o základní členění výrobků do SITC sekcí.

Pozn.: Údaje uvedené v tabulce se týkají nomenklatury SITC – revize 3 (SITC Rev. 3).

Zdroj: <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=14&Lg=1&Top=1>. Vlastní zpracování.